

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra primárního vzdělávání
Studijní program: Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Nadaný žák v primární škole
Gifted pupil in primary school

Diplomová práce: 11-FP-KPV-0057

Autor:
Petra JIRÁNKOVÁ

Podpis:

Vedoucí práce: PhDr. Vladimír Píša

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
78	0	8	3	20	16

V Liberci dne: 10. 9. 2013

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra Jiránková**
Osobní číslo: **P09001079**
Studijní program: **M7503 Učitelství pro základní školy**
Studijní obor: **Učitelství pro 1. stupeň základní školy**
Název tématu: **Nadaný žák v primární škole**
Zadávací katedra: **Katedra primárního vzdělávání**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Identifikace nadaného žáka a následná práce s ním v rámci běžné třídy prvního stupně základní školy

Požadavky:

Na základě prostudování odborné literatury vytvořit koncept pro identifikaci nadaného žáka, rozlišení druhů nadání a následná práce s tímto žákem

Metody:

analýza kurikulárních dokumentů, pozorování, rozhovor

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

- CAMPBELL, J.R. Jak rozvíjet nadání vašich dětí. Praha : Portál, 2001. 176 s. Vyhledáváme rozumově nadané žáky. Metodická příručka. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2010. 68 s. ISBN 80-87000-42-7.
- DOČKAL, Vladimír. Zaměřeno na talenty aneb Nadání má každý. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2005. 239 s.
- HŘÍBKOVÁ, Lenka. Nadání a nadaní. Praha : Grada publishing, a.s., 2009. 256 s.
- PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. Pedagogický slovník. Praha : Portál, 2009. 395 s.
- JURÁŠKOVÁ, J.: Základy pedagogiky nadaných. IPPP, Praha 2006, 132 s.
- Kol. autorů. Krok za krokem s nadaným žákem. Tvoříme individuální vzdělávací plán mimořádně nadaného žáka. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2009. ISBN 978-80-87000-28-1
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 126 s. [cit. 2011-11-02]. Dostupné z WWW: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf
- MŠMT.cz [online]. 19.11.2004 [cit. 2011-11-06]. Nový školský zákon. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novy-skolsky-zakon-1?highlightWords=%C5%A1kolsk%C3%BD+z%C3%A1kon>.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Vladimír Píša

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání diplomové práce:

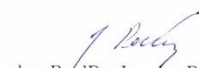
10. listopadu 2011

Termín odevzdání diplomové práce:

10. prosince 2013

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

doc. PaedDr. Jaroslav Perný, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 18. dubna 2013

Čestné prohlášení

Název práce: Nadaný žák v primární škole
Jméno a příjmení autora: Petra Jiráňková
Osobní číslo: P09001079

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má diplomová práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

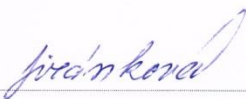
Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé diplomové práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 10. 9. 2013

Petra Jiráňková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce PhDr. Vladimíru Píšovi. Srdečně děkuji za cenné rady a připomínky, stejně tak za ochotu a všestrannou podporu po celou dobu vzniku mé diplomové práce. Zároveň bych ráda poděkovala těm, kteří mi pomohli s praktickou částí mé diplomové práce, a díky nimž jsem mohla práci provést. V neposlední řadě bych ráda poděkovala i své rodině a přátelům, kteří mi byli morální oporou po celou dobu studia i při psaní diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce Nadaný žák na 1. stupni ZŠ se zabývá problematikou nadaného žáka v rámci běžné třídy ZŠ. Cílem je sestavit koncept pro odhalení intelektově nadaného žáka v běžné třídě ZŠ a upozornit na povinnost učitele pracovat s dětmi dle jejich individuálních možností a potřeb.

Teoretická část vymezuje pojem nadání a talent, modely a druhy, prezentuje charakteristiky nadaného žáka a nabízí způsoby identifikace. Dále jsou uvedeny zákony a vyhlášky vztahující se k danému tématu. Informuje o formách výuky, které jsou vhodné pro nadané žáky.

Praktická část je rozdělena do dvou částí. První z nich se věnuje nepovinnému předmětu pro nadané žáky, který ZŠ v Jičíně nabízí žákům druhého ročníku. V druhé z nich je prezentován vlastní koncept pro odhalení nadaného žáka v běžné třídě ZŠ a zpracovány výsledky z jeho použití v praxi.

Klíčová slova: talent, nadání, nadaný žák, vzdělávání, identifikace nadaných žáků, modely nadání, druhy nadání.

Annotation

The Diploma work named „Talented Student in the Basic School“ is focused on talented pupils in the basic school regular classes. The aim at the work is to find a concept for identification of mentally talented pupils in the basic school. Furthermore point out teacher's obligation to work with these children in line with their individual needs.

Theoretical part defines terms as talent, models, types further presents characteristics of talented pupils and offers the ways of their identification. Thereinafter laws and regulations are mentioned related to evaluated matter. It gives also information about forms of education which are suitable for talented pupils.

Practical part is divided into two sections. First section is oriented on facultative subject for talented pupils, which basic school in Jicin offers for second degree students. Second section presents own concept for talented student identification in the regular basic school class with evaluated results and practical use.

Keywords: talent, gifted pupil, education, identification of gifted students, models, talent, talent kinds.

Obsah

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	10 -
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK A SYMBOLŮ	11 -
ÚVOD	12 -
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	13 -
1. VYMEZENÍ POJMU NADÁNÍ, TALENT	13 -
1. 1. DEFINICE NADÁNÍ	14 -
1. 2. MODEL NADÁNÍ.....	16 -
1. 2. 1. Psychosociální model A. J. Tannenbauma	17 -
1. 2. 2. Model J. S. Renzzulliho.....	18 -
1. 2. 3. Mönksův „vícefaktorový model nadání“	19 -
1. 2. 4. Gagného „diferencovaný model nadání a talentu“	19 -
1. 3. DRUHY NADÁNÍ.....	21 -
2. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA ROZUMOVĚ NADANÝCH ŽÁKŮ	23 -
2. 1. BYSTRÉ VERSUS MIMOŘÁDNĚ NADANÉ DÍTĚ.....	26 -
2. 2. MÝTY O NADANÝCH	27 -
2. 3. TYPY NADANÝCH DĚTÍ.....	28 -
3. IDENTIFIKACE A VÝBĚR NADANÝCH ŽÁKŮ	31 -
3. 1. PROBLÉMY IDENTIFIKACE A VÝBĚRU NADANÝCH DĚTÍ.....	32 -
3. 2. PROCES IDENTIFIKACE A VÝBĚRU NADANÝCH DĚTÍ	34 -
4. VZDĚLÁVÁNÍ NADANÝCH ŽÁKŮ	38 -
4. 1. FORMY VÝUKY NADANÝCH ŽÁKŮ	38 -
4. 1. 1. Urychlování (akcelpace)	40 -
4. 1. 2. Obohacování (enrichment).....	41 -
4. 2. SOUČASNÉ PRÁVNÍ DOKUMENTY PODPORUJÍCÍ VZDĚLÁVÁNÍ NADANÝCH ŽÁKŮ	43 -
4. 2. 1. Bílá kniha	43 -
4. 2. 2. Školský zákon.....	44 -
4. 2. 3. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.....	45 -
4. 2. 4. Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání	46 -
II. PRAKTICKÁ ČÁST	49 -
5. NEPOVINNÝ PŘEDMĚT PRO NADANÉ ŽÁKY	50 -
5. 1. CHARAKTERISTIKA ŠKOLY	51 -
5. 2. ROZHOVOR S VYUČJÍCÍ PŘEDMĚTU PRO NADANÉ ŽÁKY MGR. JANOU HLAVÁČOVOU	52 -
5. 3. ANALÝZA VYUČOVACÍHO PŘEDMĚTU „ČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST PRO NADANÉHO ŽÁKA“	54 -

6. KONCEPT PRO ODHALENÍ INTELEKTOVĚ NADANÉHO ŽÁKA	- 61 -
6. 1. POZOROVACÍ ARCH K POSOUZENÍ PROJEVU ŽÁKA	- 62 -
7. PRAKTICKÉ OVĚŘENÍ VYTVOŘENÉHO KONCEPTU	- 67 -
7. 1. VÝSLEDKY VE TŘÍDĚ 2.A.....	- 67 -
7. 1. 1. <i>Kazuistika Veroniky.....</i>	<i>- 67 -</i>
7. 2. VÝSLEDKY VE TŘÍDĚ 2. B	- 69 -
7. 3. VÝSLEDKY VE TŘÍDĚ 2. C	- 69 -
7. 3. 1. <i>Kazuistika Ondřeje</i>	<i>- 69 -</i>
8. VLASTNÍ NÁVRHY A DOPORUČENÍ	- 71 -
ZÁVĚR.....	- 73 -
SEZNAM LITERATURY	- 76 -
SEZNAM PŘÍLOH:	- 78 -

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Tabulka 1: Rozlišení nadaného a bystrého dítě.....	- 26 -
Tabulka 2: Typy nadaných dětí.....	- 28 -
Tabulka 3: Pozorovací arch k posouzení projevů žáka	- 63 -
Obrázek 1: Rozložení inteligence podle Gaussovy křivky	- 16 -
Obrázek 2: Psychosociální model A. J. Tannenbauma	- 17 -
Obrázek 3: Renzulliho „model 3 kruhů“	- 18 -
Obrázek 4: Mönksův „vícefaktorový model nadání“	- 19 -
Obrázek 5: Gagného „diferencovaný model nadání a talentu“	- 20 -
Obrázek 6: Hierarchické schéma druhů nadání	- 22 -
Obrázek 7: Žáci v průběhu aktivizační hry „Gumičkováná“	- 57 -
Obrázek 8: Žáci v průběhu aktivizační hry „Kdo jsem?“	- 59 -

Seznam použitých zkratk a symbolů

ČR	Česká republika
RVP	Rámcový vzdělávací program
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
SVP	Speciální vzdělávací potřeby
ŠVP	Školní vzdělávací program
ZŠ	Základní škola

Úvod

„Příroda sice tvoří nadání, ale osud mu teprve dá vyniknout.“

Francois de la Rochefoucauld

Jako téma mé diplomové práce jsem zvolila problematiku nadaných žáků na 1. stupni základní školy. V dnešní době je tématu nadání kladena stále větší pozornost nejen z řad odborníků, ale i lidí z široké veřejnosti. Studie uvádí, že populace je tvořena z 2 – 3 % nadanými jedinci. A při včasné identifikaci a rozvoji může tento podíl stoupnout až na 20 %. A to je podstatný důvod, proč věnovat této problematice větší pozornost. Právě díky vzrůstajícímu zájmu o problematiku nadaných žáků se může zdát, že jich stále přibývá. Stále stoupá zájem o podněty k identifikaci nadání od pedagogů mateřských a základních škol, ale také od rodičů, kteří projevy nadání mohou u dětí spatřovat již v jejich raném období.

Je však nadání pro nadaného jedince přínosem či spíše zátěží? Není snadné odpovědět na tuto otázku. Víme, že nadaný žák nemusí být jen bezproblémový premiant třídy, který je mezi spolužáky vždy oblíben. Nadání a jeho formy jsou velice různorodé. Nadání se může projevovat v jedné či více oblastech. Je nezbytné vzít na vědomí, že nadané děti se v našich školách nachází a nemůžeme po nich vyžadovat, aby se přizpůsobily normě průměru a potlačili tak své možnosti. Omezování schopností těchto žáků vede k lenivosti, k zatvrzení a ztrátě motivace. V neposlední řadě může vést i trvalým psychickým potížím tohoto jedince.

Při edukaci budoucích učitelů na pedagogických fakultách se této problematice zatím nevěnuje příliš prostor, proto je na každém pedagogovi, zda se bude ve své praxi dále vzdělávat a obohacovat si své vědomosti v této oblasti.

V následujícím textu své diplomové práce chci přednést získaná teoretická východiska, která se této problematiky týkají. V praktické části se pak zaměřit na analýzu dvouletého projektu věnovanému čtenářské gramotnosti nadaných žáků druhých tříd, do kterého se zapojila základní škola v Jičíně v projektu evropské unie. Ze získaných vědomostí a zkušeností následně sestavím vlastní koncept pro odhalení intelektově nadaného žáka v běžné třídě základní školy a aplikuji ho v druhých třídách základní školy v Jičíně.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Vymezení pojmu nadání, talent

Nadání a talent jsou oblastí, jež je v poslední době hodně diskutována. Problematiku studia nadaných jedinců provází značná rozdílnost v přístupech a vymezení vlastností, jako je tvořivost či inteligence. Dokonce i výši tvořivosti a inteligence u nadaných jedinců chápou někteří teoretici odlišně. Mezi teoretiky nenajdeme jednoznačné rozlišování pojmů talent a nadání. Mnozí autoři používají tyto pojmy jako synonyma (Dočkal, 2005, Hříbková, 2005, Houška, 2006). Někteří autoři pojmy talent a nadání odlišují. Nadání spojují s intelektovými schopnostmi (Např. v oblasti matematiky, cizích jazyků, historii atd.), talent pak se schopnostmi speciálními (Např. ve výtvarném umění, hudbě, sportu či slovesném umění). Jiní vědci rozlišují talent a nadání dle výsledků inteligenčních testů. Jedince, dosahujících nejvyšších hodnot IQ (10% s nejvyšším IQ), hodnotí jako vysoce nadané. Lidi dosahující nadprůměrných hodnot, ale nižších než zmiňovaných 10%, pak vědci považují za talentované. V některé literatuře se můžeme dočíst, že rozdíl těchto pojmů spočívá v dědičnosti. Nadání je ovlivněno na základě dědičnosti, talent pak rozvojem schopností a vlivem prostředí. (R. M. Gagné, 1985). M. Musil (Machů, 2006) se domnívá, že nadání se projevuje ve více oblastech lidské činnosti, kdežto talent pouze v jedné.

V této diplomové práci budu pojmy talent a nadání, tak i talentovaný a nadaný, používat jako synonyma. V obou případech mám na mysli nadprůměrně intelektově vybavené jedince (Fořtík, Fořtíková, 2007).

„Pokud bychom se snažili popsat, co je zapotřebí k realizaci nadání, mohli bychom vyjít z následujících podmínek, které mají nadání jedinci společné:

1. Výjimečnost *(Nadaný člověk musí být v něčem výjimečně dobrý.)*

2. Vzácnost *(Musí vlastnit vysokou úroveň nějakého atributu, který je mezi jeho vrstevníky neobvyklý.)*

3. Produktivita *(Významná vlastnost musí – potenciálně – vést k produktivitě.)*

4. Prokazatelnost *(Vlastnost musí být průkazná skrze jeden či více validních*

testů.)

5. Hodnota *(Výjimečný výkon musí být v takové oblasti, která je zároveň společensky oceňována)“ (Čavojská, Fořtíková aj., 2010, s. 62)*

1. 1. Definice nadání

K nejčastěji uváděným patří definice z roku 1972 ze Spojených států, která definuje nadání velmi komplexně: „... Jsou to děti, které jsou identifikovány profesionálně kvalifikovanými osobami jako děti s přednostmi význačnými pro schopnost vysokého výkonu. Tyto děti vyžadují diferencované vzdělávací programy a služby nad rámec běžně poskytovaných klasickým vzdělávacím programem k tomu, aby mohly přispět ke svému prospěchu i užitku společnosti. Děti schopné vysokého výkonu zahrnují ty, které demonstrují prospěch anebo potenciál v jedné či více z těchto oblastí:

- všeobecné intelektové schopnosti,
- specifická/jednotlivá akademická způsobilost,
- kreativní a produktivní myšlení,
- schopnosti vůdcovství,
- psychomotorické vlastnosti“ (Sejvalová, 2004, s. 17).

Psychologický slovník: „Nadání je soubor vloh jako předpoklad k úspěšnému rozvíjení schopností; nejčastěji používáno ve spojení s jedinci podávajícími nadprůměrné výkony při činnosti tělesné i duševní“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 338).

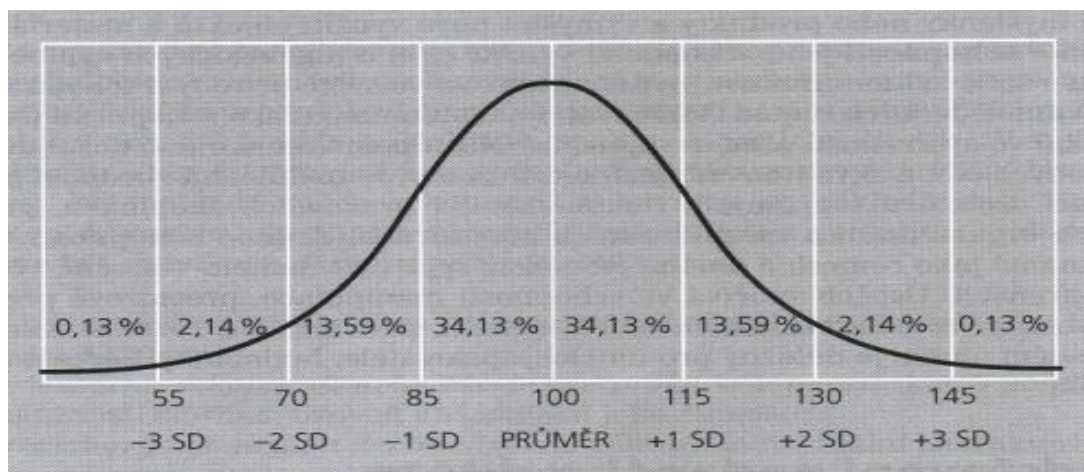
Pedagogický slovník: „V pedagogickém pojetí převládá tradiční představa o nadání jako o výjimečné složce osobnosti některých jedinců, zejména pro umělecké obory, pro sport, jazyky a matematiku“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 164).

Speciálně pedagogický slovník rozlišuje pojmy nadání, nadané dítě a nadané chování: „Nadání (angl. gift) je tradičně chápáno jako dispozice k jistým druhům, obvykle míněno intelektových výkonů. (...) Nadané dítě je takové, které soustavně vykazuje významné výkony v nějaké hodnotné oblasti snažení. (...) Nadané chování je rozvinutí dispozice či realizace potenciálu“ (Havigerová, 2011, s. 134).

S jednou z mnoha definic nadání se můžeme seznámit v **Rámcově vzdělávacím programu základního vzdělávání**, který by měl přijít do rukou každého pedagoga. Zde je nadání spojováno se souborem schopností, které umožňují jedinci dosahovat výkonů nad rámec běžného průměru populace. Dále ve **Vyhláše č. 73/2005 Sb.**, která se zabývá vzděláváním dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných: „Mimořádně nadaný je jedinec, jehož rozložení schopností dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti v celém okruhu činností nebo v jednotlivých rozumových oblastech, pohybových, uměleckých a sociálních dovednostech.“

Existuje mnoho definic nadání, které lze rozčlenit do šesti skupin dle toho, jaký výchozí teoretický přístup je zvolen (Laznibatová 2007 in Havigerová, 2011, s. 20).

- **Ex-post-facto definice** – vychází z pozorování a zkoumání geniálních osobností, jež prokazují nadprůměrné výkony.
- **Sociální definice** – nadané dítě je takové, které má potenciál podávat nadprůměrné výkony v jakékoli hodnotné oblasti (Witty, 1965, cit. dlePortešová, 2002).
- **IQ definice** – za nadaného je považován ten, kdo má hodnotu IQ vyšší než 130.
- **Procentuální definice** – definice nadání je odvozena od křivky normálního rozdělení psychických znaků v populaci (Gaussova křivka), tj. Nadaný je ten, kdo v dané charakteristice patří mezi nejlepších 2, 14 %.

Obrázek 1: Rozložení inteligence podle Gaussovy křivky (Fořtík, Fořtíková, 2007, s. 14)

- **Definice zdůrazňující kreativitu** – důležitá je zde úroveň tvořivosti. Nadaný žák je ten, který má potenciál rozvíjet vlastní kreativitu.
- **Definice, které vznikly při rozpracování modelů inteligence** – jádrem nadání jsou myšlenkové operace.

Definice nadání lze v odborné i populárně vědecké literatuře najít celou řadu a často se i výrazně liší. Neexistuje však žádná jednotná a správná definice nadání, jelikož jde o velmi složitý a komplexní jev. Každý pedagog by se dle mého názoru měl seznámit s definicí nadání v Pedagogickém slovníku a v Rámcově vzdělávacím programu pro základní vzdělávání. Tyto dokumenty musí přijít do rukou každého učitele.

1. 2. Modely nadání

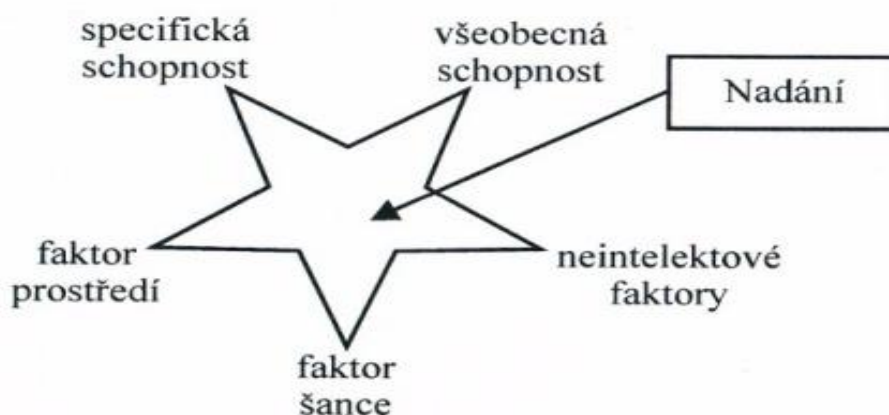
V současné době dochází vědci zkoumáním vývoje nadání k jednoznačným závěrům, že nadání se netýká výhradně intelektových schopností, ale celé osobnosti jedince. Objevují se mnohé modely a druhy nadání.

1. 2. 1. Psychosociální model A. J. Tannenbauma

A. J. Tannenbauma zdůrazňuje tzv. realizační složku talentu. Domnívá se, že existuje 5 psychologických a sociálních vazeb, na nichž závisí úspěch. Podstatou úspěchu je kombinace všech faktorů a ztráta jedné z nich může způsobit selhání. Jedná se o tyto psychologické a sociální faktory:

- Všeobecná schopnost – souvisí s úrovní obecné inteligence.
- Specifická schopnost - jde o schopnost výjimečného výkonu v jedné z oceňovaných oborů lidské činnosti
- Neintelektové faktory – zahrnuje především individuální charakteristiky osobnosti.
- Faktor prostředí – jde o prostředí, ve kterém se jedinec rozvíjí.
- Faktor šance – jedná se o události, které mohou zásadně ovlivnit průběh života jedince (Machů, 2010, s. 26).

„Každý z těchto pěti faktorů je navíc dělen na složku statickou a dynamickou. Statická složka obsahuje vrozené charakteristiky jedince nebo do určité míry neměnné faktory prostředí. Dynamická složka souvisí se vzděláváním a rozvíjením určitého druhu nadání“ (Machů, 2006, s. 26).

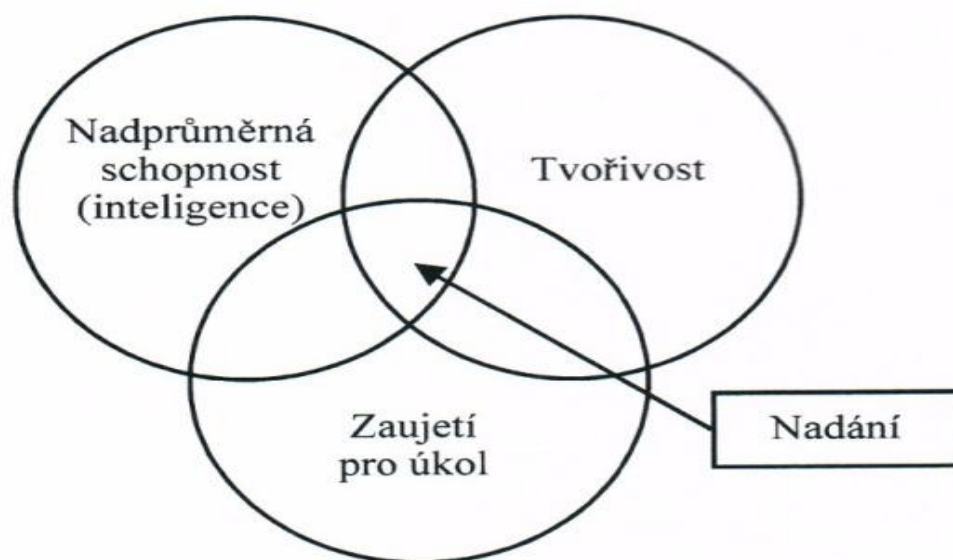
Obrázek 2: Psychosociální model A. J. Tannenbauma (Machů, 2010, s. 27)

1. 2. 2. Model J. S. Renzulliho

Na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let vypracoval J. S. Renzulli v USA model osobnostního pojetí nadání, který je protikladem v té době preferovaného intelektového nadání a zdůrazňuje účast tří skupin vlastností při realizaci nadání. (srov. Hříbková, 2005, Jurášková, 2003, Machů, 2006, Laznibatová, 2003).

Jedná se o tyto tři skupiny vlastností:

- **nadprůměrné schopnosti** – měří se pomocí inteligenčního testu, který určí výši IQ;
- **kreativita** – chápeme jako schopnost vytvářet jedinečné koncepce, mít originální nápady a realizovat je na základě samostatného a produktivního myšlení;
- **angažovanost v úkolu** – vztahuje se k motivaci. Člověk má sílu a vůli provést určitou úlohu či dokončit započatou práci. Zahrnuje projevy jako vytrvalost, trpělivost, sebedůvěra a silná úkolová orientace (Machů, 2006, s. 23).

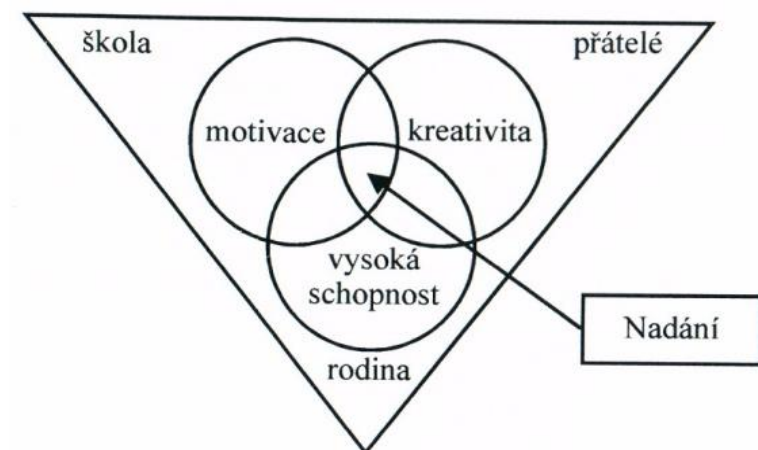

Obrázek 3: Renzulliho „model 3 kruhů“ (Machů, 2006, s. 24)

Tyto tři prvky modelu na sebe vzájemně působí. Podstatným spojovacím prvkem je zde schopnost sociálního kontaktu. Základem je vzájemné působení jedince a prostředí, které ho obklopuje. Sociální prostředí musí naplňovat potřeby daného jedince.

1. 2. 3. Mönksův „vícefaktorový model nadání“

Z Renzzuliho modelu nadání vycházel i holandský psycholog **F. J. Mönks**. Převzal základní komponenty a zasadil je do sociálního kontextu školního prostředí, rodiny a vrstevníků. Vzájemné působení všech 6 faktorů je dle Mönskeho nesmírně důležité (Machů, 2006, s. 24).

Obrázek 4: Mönksův „vícefaktorový model nadání“ (Machů, 2006, s. 24)

1. 2. 4. Gagného „diferencovaný model nadání a talentu“

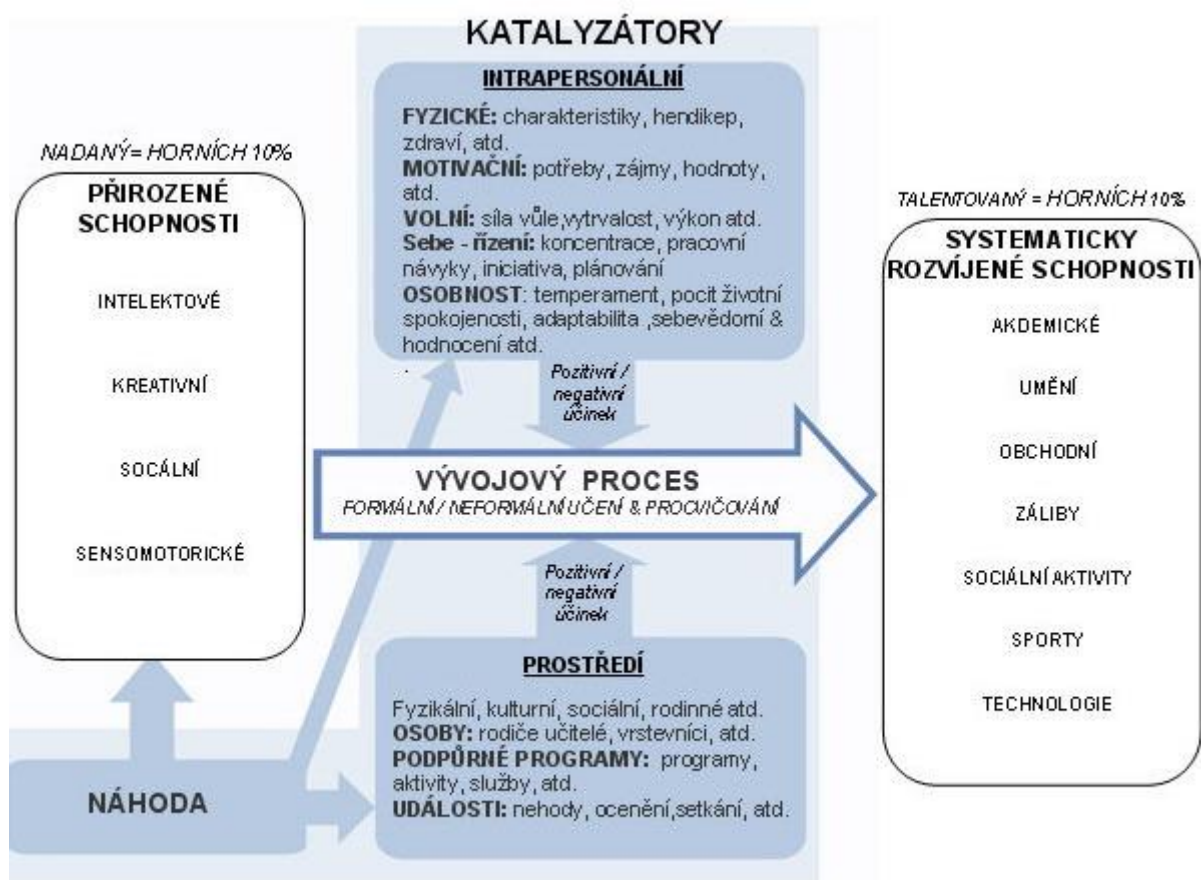
Francoys Gagne představil diferencovaný model nadání a talentu, v němž odlišuje pojem talent a nadání. Dle jeho definice jsou nadání přirozené, nesystematicky rozvíjené schopnosti, jež jsou geneticky dané. Talent pak považuje za systematicky rozvinuté schopnosti, které utváří odbornost v určité oblasti lidské činnosti.

Mezi geneticky dané schopnosti (nadání) řadí:

- **Intelektové:** fluidní inteligence (indukce/dedukce), krystalická verbální, prostorová paměť, smysl pro pozorování, usuzování, metakognice
- **Kreativní:** invence (řešení problémů), imaginace, originalita (umění)
- **Sociální:** inteligence (vnímavost), komunikace (empatie, takt), vliv (vůdcovství, přesvědčování)
- **Senzomotorické** vizuální, auditivní, čichové schopnosti.

Mezi systematicky rozvinuté schopnosti (talent) řadí:

- **Akademické:** jazyk, vědy humanitní, atd.
- **Umění:** vizuální, dramatické, hudby, atd.
- **Obchodní:** management, prodej, atd.
- **Záliby:** šachy, video hry, puzzle, atd.
- **Sociální aktivity:** média, veřejné vystupování atd.
- **Sporty:** individuální, skupinové
- **Technologie:** elektronika, počítače, obchod & technika

Obrázek 5: Gagného „diferencovaný model nadání a talentu“ (Machů, 2006, s. 25)

Gagne ve svém diferenciálním modelu nadání a talentu zmiňuje i tzv. intrapersonální katalyzátory (motivace, sebedůvěra) a tzv. katalyzátory prostředí (škola, rodina, společnost). Tyto katalyzátory jsou dle autora dílem náhody.

1. 3. Druhy nadání

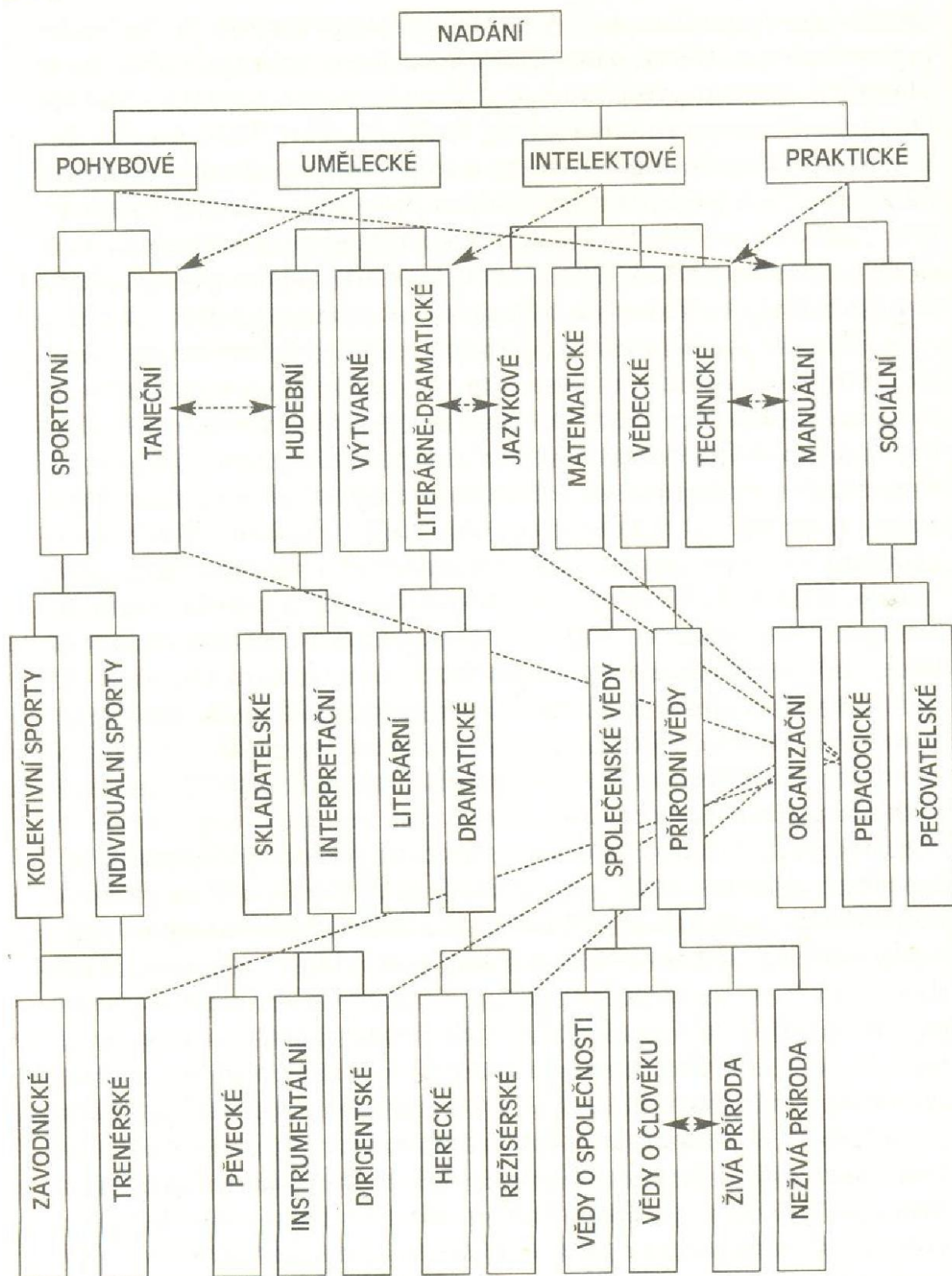
Mimořádně nadaný jedinec disponuje jedním či více druhy nadání. Ve 20. století se začalo spekulovat o jednotlivých druzích nadání ve vztahu ke konkrétním činnostem a povoláním. V současné době lze nalézt celou řadu různých klasifikací nadání. Lze dělit nadání na rozumové, umělecké a pohybové. Toto rozdělení je důležité, jelikož umělecké a pohybové nadání nemusí souviset s rozumovým nadáním, nemusí se vázat na vysoký intelekt.

„Nadání žáci demonstrují prospěch a/nebo potenciál v jakékoliv jedné či více z těchto oblastí:

- **všeobecné intelektové schopnosti** (výsledky v intelektových zkouškách většinou v pásmu 130 a více)
- **specifická/jednotlivá akademická způsobilost** (výrazné nadání v matematice, historii, geografii, jazycích apod.)
- **kreativní a produktivní myšlení** (tvořivost, originalita myšlení)
- **schopnosti vůdcovství** (manažerské myšlení, schopnost rychle najít vůdčí místo v kolektivu, schopnost organizovat okolní prostředí, dobrá sociální komunikace apod.)
- **výtvarné umění** (malířství, sochařství, návrhářství, umělecká architektura apod.)
- **psychomotorické schopnosti** (dramatické umění, sportovní disciplíny apod.)“ (Čavojská, Fořtíková aj., 2010, s. 53).

Slovenský psycholog Vladimír Dočkal (2005) představuje vlastní verzi možného třídění druhů nadání. V jeho pojetí se jednotlivé druhy nadání navzájem prolínají a mohou se dále členit, jak to ukazuje hierarchické schéma na obrázku 5.

Vertikální spoje (tj. plné čáry) naznačují hierarchii, zatímco horizontální a diagonální spoje (přerušované čáry) vyjadřují některé vzájemné souvislosti mezi druhy nadání. Ani daná hierarchie však nemusí být jednoznačná. Např. trenérské nadání je stejně tak sportovní jako pedagogické, režisérské nadání je stejně tak umělecké jako organizační. Ani toto schéma však nepovažuje Dočkal za konečné, protože neustále vznikají a budou přibývat nové druhy lidských činností.

Obrázek 6: Hierarchické schéma druhů nadání (Dočkal, 2005, s. 54).

2. Obecná charakteristika rozumově nadaných žáků

„V poslední době se i u nás zvyšuje zájem laické i odborné veřejnosti o nadané děti a narůstá počet odborníků, kteří se zabývají problematikou jejich vzdělávání. Zvyšuje se zájem škol o podporu nadaných, narůstá kvalitní nabídka služeb i počet aktivit, které podporují rozumový rozvoj v mimoškolních oblastech. Ale stále se setkáváme s případy, kdy talentované děti bývají trnem v oku mnohým nenadaným“ (Fořtík, Fořtíková, 2007, s. 7).

„Pro nadané děti platí charakteristická specifika, jejichž seznam je sice stále doplňován novými poznatky, ale projevy dětí podle těchto kritérií nemusí vždy nutně znamenat, že se jedná o nadané dítě. Je však třeba znát časté projevy chování a jednání nadaných žáků, abychom je mohli identifikovat a také jim porozumět. Důležitým znakem nadaných dětí je jejich seberegulační schopnost. Pokud se o něco skutečně zajímají, jsou absolutně soustředěny, aniž je někdo z jejich práce dokáže vytrhnout. I když se z takového soustředění vymaní, vzápětí opět pokračují. Výrazným znakem je jejich schopnost dávat věci a city do souvislostí a přistupovat ke všemu s chutí a hravostí“ (Landau, 2007, s. 22, 49).

J. Laznibatová (2001) popisuje nadané žáky ve třech základních oblastech:

- **Všeobecné znaky**

Velká energie, vitalita, široké spektrum zájmů, bohatý slovník, rané čtení, časné schopnosti používat abstraktní pojmy, pochopit význam cizích slov a používat je, zájem o podstatu věcí, vztahů, vynikající paměť a pozornost, celkově nízká unavitelnost v duševních činnostech, zájem o náročná témata, jako je filozofie, etika, náboženství, a sklony vést diskuse na tato témata.

- **Tvořivé znaky**

Intelektová hravost, bohatá fantazie a schopnost lehce rozehrát imaginaci, množství originálních nápadů, expresivita v názorech a ve vyjadřování, pružnost a hravost myšlení, originalita při řešení úloh různého typu, úsilí o jedinečnost a neopakovatelnost nápadů v pracích, úžasná představivost, silně vyvinutý smysl pro estetické cítění a vidění věcí, častá impulzivnost, výbušnost, prudké reakce, emocionální citlivost a zranitelnost.

- ***Učební znaky***

Děti začínají se vším dříve než ostatní, rychlé tempo učení, lehké učení a radost z každé intelektové aktivity, bystrost při pozorování, schopnost rozeznat všechny detaily, schopnost vzhledu do podstaty problému, tendence k strukturování problémů, dobré analyticko-syntetické, stejně jako logicko-algoritmické myšlení, zároveň kreativní myšlení, schopnost najít více řešení problémů, neúnavnost při vyhledávání informací, správné zevšeobecňování, schopnost kritického a sebekritického myšlení a perfekcionismus (Fořtík, Fořtíková, 2007, s. 16).

Otázku „Jak poznat nadané dítě?“ si dle mého názoru položil nespočet pedagogů a rodičů. V odborné literatuře se můžeme setkat s kladnými i zápornými projevy nadaného žáka.

Pozitivní ohled:

- *jsou velmi vyspělé v oblasti učení a výkonu*
- *jejich výkon je asynchronní – v některých oblastech zaostávají, zatímco v jiných vynikají*
- *velká slovní zásoba a vyspělý verbální projev*
- *výborná paměť*
- *věci se učí samy a rychle*
- *jsou jim jasné vztahy příčiny a následku, vztahy a souvislosti*
- *pouštějí se do náročných úkolů, kam dovedou přenést své vědomosti*
- *chtějí se podělit o vše, co vědí*
- *jsou zvědavé ve svém okolí a kladou početné otázky*
- *jsou horlivé, citlivé, vznětlivé*
- *mají množství koníčků a zájmů*
- *rádi pracují samostatně a nezávisle na druhých*
- *mají množství energie*
- *zvýšený smysl pro spravedlnost a fair play*
- *mají svůj zvláštní smysl pro humor, ne vždy okolím přijímaný*

Negativní ohled:

- *odmítají rutinní práci, nevyhovuje jim pro ně pomalé tempo ve třídě*
- *odmítají se podřídít příkazům*
- *během dne sní*
- *panovačné jednání vůči nadřízeným i spolužákům*
- *jsou netolerantní k nedokonalosti vůči sobě i ostatním*
- *kvůli kritice jsou tak přecitlivělí, že se často rozpláčou*
- *často „hrají divadlo“ a stávají se tak „třídním šaškem“*
- *odmítají kooperativní učení (Sejvalová, 2004, s. 16 – 17).*

Domnívám se, že negativní projevy nadaných žáků mnohdy převáží nad projevy pozitivními, jelikož přináší pro pedagoga velké obtíže při práci v kolektivu běžné třídy. Mnohdy učitel „zaškatulkuje“ takového žáka jako zlobivého a nepřizpůsobivého a nepovažuje za důležité se nad těmito projevy chování více zamýšlet. Proto považuji za nezbytné, seznámit se jak s pozitivními tak i negativními projevy nadaných žáků a vždy hledat příčinu nevhodného chování žáka.

2. 1. Bystré versus mimořádně nadané dítě

Rozlišit nadané dítě od bystrého může být pro mnoho rodičů a pedagogů velmi obtížné. Vodítkem pro rozlišení nadaného a bystrého dítěte může být tabulka č. 1.

Tabulka 1: Rozlišení nadaného a bystrého dítě

Bystré dítě	Mimořádně rozumově nadané dítě
zná odpovědi	klade otázky
zajímá se	je až neodbytně zvědavé
má dobré nápady	má neobvyklé nápady
odpovídá na otázky	zajímá se o detaily, rozpracovává, dokončuje
je vůdcem skupiny	je samostatné, často pracuje samo
se zájmem naslouchá	projevuje silné emoce, přitom naslouchá
lehce se učí	všechno již ví
je oblíbené u vrstevníků	má raději společnost starších dětí a dospělých
chápe významy	samostatně vyvozuje závěry
vymýšlí úlohy a úspěšně je řeší	iniciuje projekty
přijímá úkoly a poslušně je vykonává	úkoly přijímá kriticky, dělá jen to, co ho baví
přesně kopíruje algoritmy úloh	vytváří nová řešení
dobře se cítí ve škole, školce	dobře se cítí při učení
přijímá informace, vstřebává je	využívá informace, hledá nové aplikace
dobře si pamatuje	kvalitně usuzuje
je vytrvalé při sledování	velmi pozorně sleduje
je spokojené se svým učením a výsledky	je velmi sebekritické

Zdroj: (Laznibatová 2007 in Havigerová, 2011, s. 84)

„Bystré děti jsou šikovné, ve škole se dobře učí a vyhovují jim běžné výukové postupy a formy učení. Tyto postupy však neuspokojují potřebu poznávání u rozumově nadaných dětí. Z pedagogického hlediska je tedy potřebné citlivě diferencovat mezi dítětem bystrým a rozumově nadaným, aby bylo možné individuálně přizpůsobit formy učení nadanému žákovi. Z nadaného žáka, který bude vyučován klasickými formami učení, se může stát žák průměrný, neprůbojný, případně tichý až zakřiknutý“ (Laznibatová 2007 in. Havigerová, 2011, s. 84)

2. 2. Mýty o nadaných

Mnozí rodiče se obávají a nechtějí si přiznat, že jejich dítě se odlišuje od ostatních, jako by se styděli za jeho nadání. Stává se tak někdy, že na své dítě nechtějí podporou jeho zájmů, zvláště v předškolním věku, příliš upozorňovat a tlumí jeho touhu po poznání. Argumentují tím, že se bude potom dítě ve škole nudit a že přichází o dětství. Nejen mezi rodiči, i mezi pedagogy někdy vládne názor, že nadané děti jsou schopné a moudré, které se uplatní i bez podpory a pomoci ostatních. A tak vzniklo velké množství mýtů, které nadaným dětem příliš nepomáhají:

- *Nadaní dostali vše bez námahy, zadarmo.*
- *Nadaní se dokáží uplatnit sami, bez podpory a pomoci okolí.*
- *Nadaní jsou úspěšní ve všem, a pokud ne, nejsou nadaní.*
- *Musí být přísněji hodnoceny než ostatní.*
- *Je pro ně velmi příjemný pocit, když jsou ostatním dáváni za vzor.*
- *Pouze nadaní rodiče mohou mít nadané děti.*
- *Nadané děti jsou výtvozem ambiciózních rodičů.*
- *Nadaní nemohou mít žádné problémy.*
- *Nadaní se rádi učí, rádi chodí do školy.*
- *Nadaní dávají okázale najevo, že jsou lepší než ostatní.*
- *Nadaní jsou poslušní, spořádaní a „umějí se chovat“.*
- *Nadaní jsou u učitelů oblíbení a rádi s nimi pracují.*
- *Nadaní se v běžné třídě rozvíjí tím, že dělají pomocníka učiteli“*
(Havigerová, 2011, s. 81-83).

2. 3. Typy nadaných dětí

Všechny děti jsou individuality a platí to i o dětech, které mají nadprůměrné rozumové schopnosti. Z toho je nezbytné při diagnostikování a hodnocení všech dětí vycházet. Níže popsaná typologie nadaných dětí nemá sloužit k „zaškatulkování“ jednotlivých dětí ve školní třídě k příslušným typům a kategoriím. Cílem je ukázat, s jakými možnými obecnými typy nadaných dětí může učitel nejčastěji počítat.

Tabulka 2: Typy nadaných dětí (podle časopisu Rodina a škola, 5/2007)

TYP	CHARAKTERISTIKA	SOCIÁLNÍ VZTAHY VE ŠKOLE (JAK JE VNÍMÁN UČITELY, SPOLUŽÁKY)	MOŽNÁ (NUTNÁ) ŠKOLNÍ PODPORA
ÚSPĚŠNÝ	• perfekcionista • neriskující • poslušný • výborné výsledky	• učiteli oblíben • spolužáky obdivován	• akcelerace • příležitost setkávat se s „intelektuálními vrstevníky“ • rozvoj nezávislých dovedností k učení • mentoring
TVOŘIVÝ	• nízká sebekontrola • experimentátor • klade otázky • opravuje učitele • soutěživý	• irituje • rebel • uznáván pro svou kreativitu • není chápán jako nadaný	• tolerance • vhodný učitel (schopen vést a spolupracovat) • rozvoj sociálních dovedností • přímá a jasná komunikace • rozvoj sebekontroly • mentoring

UNDERGROUND (SKRYTÝ, MASKOVANÝ)	• popírá svůj talent • podceňování sebe sama • nízké sebevědomí • snaha patřit ke skupině, nevyčleňovat se • vyhledávání přátel (častá změna)	• viděn jako vůdce nebo nerozpoznán • považován za tichého, plachého • neochotný riskovat • považován za komplikovaného	• rozpoznat nadání • poskytnout vzor • povzbuzení
ODPADLÍK	• neplní úkoly • nízké zapojení se • nezájem • „věčná“ nespokojenost • hodnocení průměrné až podprůměrné • vyrušuje	• učitele popuzuje • odsuzován spolužáky • vnímán jako samotář, odpadlík	• netradiční studijní dovednosti • alternativní učební metody mimo učebnu (zážitkové) • mentoring
DVAKRÁT VÝJIMEČNÝ (NADANÝ SE SPECIFICKOU PORUCHOU UČENÍ)	• Neschopen konzistentní práce • hodnocení průměrné až podprůměrné • může vyrušovat	• vnímán jako „podivín“, „prostoduchý“ • není mu pomoci • považován za průměrného až podprůměrného • viděna pouze jeho neschopnost (porucha)	• rozpoznán jako nadaný • více času se spolužáky • potřeba individuální pomoci • pomoc speciálního pedagoga
AUTONOMNÍ	• pracuje nezávisle, samostatně • pracuje na vlastních cílech • přiměřené sociální dovednosti	• akceptován spolužáky • akceptován učiteli • uznáván pro své schopnosti • pozitivní vliv • vnímán jako zodpovědný	• akcelerace učiva • možnost dlouhodobého integrovaného studijního programu • mentoring • samostatné výzvy (přiměřené úkoly)

Jolana Lazbanitová (2001, s. 92, 93) podle zkušeností rozděluje nadané žáky v klasické škole do čtyř typů:

1. Typ

Bezproblémové dítě, dobře přizpůsobivé, podává dobré výkony, se školou je spokojené. Častěji se jedná o děvčata.

2. Typ

Aktivní až hyperaktivní dítě, rychle chápe, má dobrou paměť, má víc vědomostí než ostatní žáci a chce ve škole vše ukázat. Zadané úkoly plní v krátkém čase, čímž vzniká prostor, kdy nemá co dělat. Ve druhé až třetí třídě začíná mít problémy s kázní, protože nedokáže nečinně sedět a vyrušuje, když se nudí.

3. Typ

Děti uzavřené, nekomunikativní, které se uzavírají do sebe a z reálného světa unikají do světa denního snění. Protestují tímto způsobem proti z jejich hlediska nepřiměřeným postupem školy.

4. Typ

Děti tiché, neprojevující se, u kterých není nadání objeveno. K jejich neštěstí se jejich schopnosti nerozvíjejí a neaktivuje se jejich potenciál.“

V našich školách se nadaným žákům teprve začíná dostávat větší pozornosti, i když ne každý pedagog je ochotný a schopný pracovat s nadaným žákem. Je povzbudivé, že se na většině škol těmto žákům učitelé věnují, podporují je, myslí na ně při přípravě svých vyučovacích hodin.

3. Identifikace a výběr nadaných žáků

Pro zvolení vhodného vzdělávacího programu pro nadané žáky je nezbytná fáze identifikace a výběru talentovaných dětí. Problematikou odhalování nadaných dětí se řadu let zabývá spousta odborníků. Identifikace nadaných je důležitým momentem individualizace vzdělávání, ať už z hlediska optimální strukturace výuky těchto žáků ve specializovaném programu, nebo v rámci jejich integrace v běžném vzdělávacím procesu.

Stejně jako definice nadání není jednotná, rozdílný je i přístup k identifikaci nadaných žáků. Je nutné rozlišovat problematiku identifikace intelektových schopností. Jinak se měří nadání u předškolních dětí, jiné metody se používají k diagnostice žáků základních a středních škol a jiné metody se volí u posuzování schopností dospělých jedinců (Čavojská, Fořtíková, aj., 2010).

„Školní diagnostika rozumových schopností prozatím nebyla legislativně ukotvena, nicméně standardy a výstupy diagnostiky ve školském poradenském zařízení jsou pevně definovány v procesu integrace mimořádně nadaných žáků v inkluzivním vzdělávacím prostředí ČR. Nejen při identifikaci, ale i v procesu vzdělávání nadaného žáka je žádoucí spolupráce učitelů s výchovným poradcem školy a dalšími zainteresovanými osobami a institucemi (školní psycholog, rodiče žáka, vedoucí zájmového útvaru, pedagogicko-psychologická poradna, odborné lékařské zařízení apod.). Definitivní potvrzení nadání je dle platných předpisů prováděno ve školském poradenském zařízení (pedagogicko-psychologická poradna, speciální pedagogické centrum), které také doporučuje způsob, jak žáka dál vzdělávat“ (Čavojská, Fořtíková, aj., 2010, s. 5).

V procesu hledání nadaných narážíme na pojmy „identifikace“ a „výběr“ (Hříbková, 2005). Oba termíny mají podobný průběh, liší se však v cíli metod. Někdy bývají tyto pojmy mylně spojovány a používány jako synonyma.

„Identifikací nadaných dětí se nejčastěji rozumí proces vyhledávání nadaných dětí, které svými předpoklady vyhovují zařazení do speciální péče o nadané děti. Identifikace se zaměřuje na dosud neobjevené děti. Jsou to ve většině případů děti předškolního, popř. mladšího školního věku“ (Machů, 2010, s. 63).

Cílem identifikace je zjistit silné a skryté stránky dětí. Znamenalo by to však mít k dispozici spolehlivé metody, vytvořený systém a identifikační postup, který by každému dítěti dal možnost do něj vstoupit. To však není z mnoha důvodů možné. Plošná identifikace nadaných žáků se u nás institucionálně neprovádí. V současné době je identifikace prováděna ve vybraných pedagogicko-psychologických poradnách jako diagnostika dítěte na žádost školy nebo na individuální upozornění rodičů a učitelů. Po té následuje vytvoření adekvátních podmínek pro vzdělávání a začlenění identifikovaného žáka do vhodného vzdělávacího prostředí, nejčastěji využitím individuálního vzdělávacího plánu (Zapletalová, 2006).

„Výběrem se obvykle rozumí proces vyhledávání jedinců, kteří svými manifestovanými výkony jsou vhodné jako kandidáti pro zařazení do výběrové školy či specializovaného programu. Jsou to např. školy pro mimořádně nadané žáky, gymnázia, školy s rozšířenou výukou, volnočasové instituce pečující o talentované děti. Při výběru se setkáváme spíše s dětmi staršího školního věku, které již podávají určité výkony v posuzované oblasti“ (Machů, 2010, s. 63).

Často se obsahy pojmů identifikace a výběr směšují či zaměňují, nedochází k uvědomění si rozdílů mezi nimi. V praxi je možné setkat se s výběrem nadaných, kdežto identifikace se v našem výchovně – vzdělávacím systému realizuje velmi omezeně.

3. 1. Problémy identifikace a výběru nadaných dětí

Z etického hlediska výběru talentů bychom si měli vždy uvědomit, že vyslovení ortelu o úrovni nadání může ovlivnit, popř. ohrozit vývoj daného jedince. Je nezbytné vyvarovat se možnosti nepřesných výroků, které Porterová (1999) dělí na dva typy:

- *„Negativní chyba identifikace (výběru): Jedná se o neobjevení výjimečné schopnosti dítěte, a to z několika příčin. Tyto příčiny můžeme hledat v již zmíněných modelech nadání. Může jít např. o nevhodné výchovné prostředí, nediagnostikovanou poruchu učení, špatný zdravotní stav, nízkou motivaci aj. Odmítnutí takového „nevhodného“ uchazeče o obohacující vzdělání můžeme pokládat z hlediska vlivu na dítě za problematický a negativně prožívaný.“*

- **„Pozitivní chyba identifikace (výběru):** *Dítě je v tomto případě identifikováno jako nadané, i když ve skutečnosti tyto schopnosti nemá. Tento druh identifikace se může jevit jako eticky bezproblémový. Ale narážíme zde na určité dilema. Co když se dítě, které jsme vybrali jako nadané, nebude vyvíjet v souladu s naším očekáváním? Důsledky takového zklamání mohou být o mnoho závažnější než verdikt o nepřijetí dítěte hned v počátcích výběru.*“ (Machů, 2010, s. 63)

Dalším etickým problémem je tzv. **Nálepkování** - „Označování jedinců určitými přívlastky značně ovlivňuje některé stereotypní názory okolí. Negativní postoje veřejnosti k rozumově nadaným dětem se v naší společnosti bohužel neustále vyskytují ve formě nejružnějších mýtů. V tomto případě jde o názor, že nadání je výsadou elity a nadstandardní péče o tyto jedince je značně neetická“ (Machů, 2010, s. 64).

Především samotné dítě může takové negativní označení ovlivnit. Dítě ztrácí sebevědomí a při neúspěchu dítěte vede nálepkování k prudké emoční reakci s možnými následky do budoucího života. Ostatní děti se mohou takovým žákům vyhýbat či je zesměšňovat. I reakce rodičů mohou mít různý charakter. Jedni jsou pyšní a označení nadaný berou pro své dítě jako kompliment, jiní se obávají nežádoucích reakcí okolí a označení jejich dětí je pro ně nepříjemné a obávají se nežádoucí pozornosti okolí. Rozdílné postavení k nadaným žákům mají i pedagogové. Zatímco jedni přistupují k žákům s obdivem a hodnotí jejich výsledky mnohdy až nekriticky, jiní se obávají asynchronního vývoje a snaží se žákům dokázat, že talentovaní vůbec nejsou. Proto by měl každý odborník, zabývající se nadanými jedinci, předcházet podobným spekulacím a to především citlivým přístupem a s rozmyslem.

Další spornou otázkou je samotná spolehlivost identifikačních metod. V. Dočekal (1999) vypracoval základní principy pro rozpoznávání nadaných dětí, které by měly těmto problémům předcházet:

- **Princip stejných šancí:** Každé dítě má právo být vybráno do specializované nabídky vzdělání. Včetně hendikepovaných, dětí se speciálními poruchami učení i dětí ze slabých sociálních skupin. I mezi nimi se vyskytují nadaní jedinci.

- ***Princip vědeckosti:*** Výběr nadaných jedinců je založen na vědeckých teoriích. Jsou vymezena potřebná kritéria a metody, které odpovídají následnému vzdělávacímu programu pro nadaného žáka.
- ***Princip multidisciplinarity:*** Použití více různých metod pro zvýšení pravděpodobnosti správného určení talentu. Nezbytné je i zapojení několika odborníků: Pedagogové, oborový pedagogové, psychologové, popř. pediatři.
- ***Princip stupňovitosti a vzrůstající komplexnosti:*** Proces identifikace probíhá v opakujících se intervalech nikoliv jednorázově. Metody tolerují ontogenetický vývoj jedince a jeho potřeby. Metody se liší s vzrůstajícím věkem jedinců.
- ***Princip reverzibility výběru:*** Výběr dítěte nikdy není definitivní a nezvratný. V průběhu života se může míra nadání značně měnit. Umožnit opakovaný vstup žáka do vzdělávací nabídky.
- ***Princip přirozené součásti výchovně vzdělávacího procesu:*** Výběr nadaných je součástí přirozeného výchovně-vzdělávacího procesu nikoliv jednorázový akt, který procesu výchovy předchází.

3. 2. Proces identifikace a výběru nadaných dětí

Identifikace je přirozenou součástí výchovně-vzdělávacího procesu. Cílem identifikace je zařadit dítě do speciálního programu, který bude efektivně rozvíjet jeho potenciál a podporovat jeho nadání. K nejnáročnější části procesu identifikace patří bezpochyby vhodně zvolená strategie výběru. Jinak se měří nadání u předškolních dětí, jiné metody se využívají u školní mládeže a jiné u dospělých.

Pro identifikaci schopností u dětí raného věku existují inteligenční testy. Od Stanford – Binetova testu přes Wechslerův (pro 3-7 let) až po barevnou verzi Ravenových progresivních matic. Jsou i testy zaměřené na specifické schopnosti, jsou to např. Baileyho škály pro velmi raný věk nebo Kaufmanova baterie (od 2,5 – 12,5 let). Výsledky testů v raném věku jsou často zpochybňovány pro malou výpovědní hodnotu. Zejména rozumová oblast se stabilizuje až ve starším školním věku vlivem vývojových a sociálních faktorů. Odborníci se však

shodují, že čím dříve je nadání odhaleno, tím efektivněji je podpořeno během školní docházky a předchází negativním jevům jako je např. syndrom školní neúspěšnosti či naučené bezmoci (Heller, Sternberg, Subotnik, Mönks, 2000).

V. Fořtík, J. Fořtíková (2007) dělí metody měření schopností na objektivní a subjektivní. Objektivní metody identifikace nadaných žáků využívají různé druhy testů, subjektivní metody jsou zaměřeny na posudky osob, které dítě zná z okolního prostředí.

Objektivní metody identifikace:

a) IQ testy

Jsou jedním z nejschopnějších identifikačních nástrojů pro odhalení nadání. Výhradní právo na jejich používání je v rukou psychologů. Pedagogové je nesmí administrovat ani interpretovat jejich výsledky.

b) standardizované testy výkonu

Do této položky řadíme normované testy psychologické nebo pedagogické. Řadíme sem také dotazníky a posuzovací škály. Důraz kladou na měření různých schopností a znalostí, koncentraci, motivaci, sociální zralost apod. Dotazník, který by „odhalil“ nadaného žáka, v naší republice dosud neexistuje. Všechny dotazníky označují existenci, případně četnost určitého jevu typického pro nadaného žáka.

c) didaktické testy

Známe především **test vstupní**, který se zadává na začátku období a zjišťuje dovednosti. Důležitý pro rozvoj k dalšímu procesu ve vzdělávání je **test průběžný**. A **test výstupní**, který poskytuje poznatky k dalšímu vzdělávání (př. test z matematiky na konci 2. ročníku). Kromě typických didaktických testů existuje i velké množství zajímavých, netypických úloh, které pomáhají při identifikaci nadaného žáka.

d) testy kreativity

Obdobně jako inteligenční testy je používají psychologové. V upravené verzi by je měli mít k dispozici i učitelé.

Subjektivní metody identifikace:

a) nominace učitelem, skupinou učitelů

Významnou roli při identifikaci nadaného žáka hraje učitel. Objektivnějším způsobem je nominace více učiteli, kteří se navzájem neznají. Tento způsob je mnohdy obtížný (menší škola apod.). Pozorování je přirozenou každodenní činností učitele, při které sleduje chování žáků, interakci mezi nimi, s blízkými osobami, průběh konfliktu apod. v odlišných prostředích (škola, školní družina, jídelna) a v různém čase (při vyučování, o přestávce, na výletě). Poznatky z pozorování si zapisuje do tzv. pozorovacích archů, které jsou připravené předem, do nich si zaznamenáme značkami, škálou bodů, co zpozoroval, popřípadě zaznamenáme další důležité poznámky.

b) nominace spolužáky

Na rozdíl od učitelů se spolužáci často znají i v mimoškolním prostředí, a proto se také mohou navzájem nominovat, dokážou posoudit studenta z jiné perspektivy. Tato nominace je typičtější spíše pro žáky staršího školního věku.

c) rodičovská nominace

Rodiče posuzují své dítě z mnoha různých hledisek, všímají si učebních úspěchů, ale také osobnostních charakteristik.

d) vlastní navržení

Žák je schopen zachytit vnější a vnitřní procesy, které jsou součástí vzdělávání.

e) hodnocení výsledků činnosti (produktů)

Do této kategorie řadíme klasifikaci – analýzu samostatných prací, portfolio, projekty. Znamky jsou podstatným ukazatelem, ale nikdy nesmíme zapomenout, že některé dítě, které necítí podporu okolí, ztrácí motivaci využívat své schopnosti na maximum. Portfolio si dává za cíl získat velké množství informací o žákovi, zaznamenává vývoj v jeho práci za dané období.

f) zapojení do soutěží

Jednu dobu byly soutěže hlavním systémem péče o nadané žáky. V dnešní době se stát začíná věnovat nadaným žákům i jiným způsobem. Žák má možnost se sám přihlásit do soutěže, olympiády. Přihlásit ho může učitel, popřípadě spolužáci. Díky soutěžím má možnost zjistit, jak si stojí v kolektivu nejlepších v určité oblasti. Soutěže učitelům napomáhají odhalit nadání. V České republice mají dlouhou tradici. Na 1. stupni základní školy se nejčastěji setkáváme se soutěžemi jako: Matematický klokan, Matematická olympiáda, Pythagoriáda, literární soutěž Náš svět, výtvarná a literární soutěž Evropa ve škole.

K dosažení uceleného obrazu o nadaném dítěti je nezbytné využití obou těchto metod. Identifikace by dle odborníků neměla probíhat jednorázově. V ideálním případě by měla být zaměřena na více etap. Renzulli a Reis navrhuji čtyři etapy identifikace:

- **Navržení na základě výsledku testu** – inteligenčního nebo výkonnostního.
- **Navržení učitelem** – měl by následovat rozhovor s učitelem, který žáka dobře zná, nejlépe třídním učitelem.
- **Alternativní cesty** – patří sem testy tvořivosti nebo nominace dalších osob, které žáka velmi dobře znají.
- **Závěrečný návrh** – návrhy ostatních učitelů, aby se předešlo případné zaujatosti jednoho učitele.

K procesu identifikace nadaného žáka by se tedy mělo přistupovat komplexně a podílet by se na něm měli jak odborníci, tak rodiče a přátelé dítěte (Sejvalová, 2004, s. 20 –23).

4. Vzdělávání nadaných žáků

„Znalosti o vzdělávání a podporování nadaných dětí by měly být zahrnuté do vzdělávání budoucích učitelů, protože je pravděpodobné, že se každý učitel někdy s nadaným žákem ve své pedagogické praxi setká. Měl by být připraven vědět, jak s ním pracovat a jak dále rozvíjet jeho nadání. Sám musí být dostatečně kreativní a flexibilní, aby žákům dokázal předat informace a vycítit jejich potřeby. Dobrý učitel ví, že děti vždy vycítí, když něco jiné říká a něco jiné si myslí. Proto to, o čem hovoří, musí i on sám považovat za pravdivé. Nadaný žák potřebuje vedení ve formě opory, podpory a porozumění“ (Laznibatová, 2001, s. 140, 141).

4. 1. Formy výuky nadaných žáků

Mezi dvě základní formy výuky nadaných patří integrace a segregace. Segregovanou formou výuky rozumíme oddělené vzdělávání nadaných žáků, mají vlastní třídy a školy. Integrací je myšleno začlenění nadaného žáka do běžné třídy. Laznibatová (2001) uvádí tři základní formy vzdělávání všeobecně uplatňované při práci s nadanými žáky:

- **Separátní forma** – je poskytována žákům s vysoce nadprůměrným intelektem, kteří jsou vzděláváni ve specializovaných školách nebo třídách. Učivo se probírá rychlejším tempem, má větší rozsah a přizpůsobuje se schopnostem žáků.
- **Integrovaná forma** – žáci navštěvují běžnou, nespecializovanou školu, jejich učitelé jsou seznámeni s tématem nadaného žáka, využívají nadstandardní pomůcky, učivo probírají do větší hloubky.
- **Kompromisní forma** - žáci dochází do běžné třídy, na určité předměty dochází do vyšších ročníků.

Jurášková (2006) dělí organizační formy do 4 kategorií:

- **1. Homogenní školy** – škola určená pouze nadaným žákům. Výhodou jsou ideální podmínky pro organizování akcí pro rozvoj nadání žáků, pružnost v rozvrhu. Škola, prostředí v jejich učebnách, metody, formy vyučování jsou uzpůsobeny nadaným žákům. Nevýhodou je chybějící kontakt s žáky z běžných tříd.

- **2. Homogenní třídy** – třídy nadaných žáků na běžné škole. V případě vzájemné tolerance žáků z uvedených tříd je toto ideálním řešením. V opačném případě může dojít k rivalitě či posměškům, izolaci. Nezbytné je porozumění, důvěra žáků i učitelů, aby nedocházelo k odsuzování žáků navzájem.
- **3. Skupinová forma (vyučování) – cluster grouping** – nadaní žáci studují předměty, ve kterých vynikají s žáky vyšších ročníků. Žáci mají k dispozici nové rovnocenné partnery. Do této skupiny patří i tzv. **traking** – žáci jsou děleni do skupin dle schopností a výkonu. Při vrstvitém – diferenciovaném vyučování jsou žákům přidělovány úkoly podle jejich individuálních potřeb.
- **4. Individuální vyučování** – nadaný žák se vzdělává v běžné třídě. V případě, že si nadaný žák rozumí spíše se staršími spolužáky, nastává problém v izolaci. Pedagog musí být připraven na práci s žáky na různé úrovni. Nadaného žáka může využívat jako pomocníka ke slabším dětem, ale tím ztrácí příležitost rozvíjet své vlastní schopnosti. Mezi individuální vyučování patří také domácí vyučování. Dítě se vzdělává doma s rodiči, v některých státech dochází do domu i odborník ve vyučovaných předmětech. Nevýhodou je nedostatečný kontakt nadaného žáka s ostatními dětmi.

Mezi možnosti podpory mimořádně nadaných patří:

- **1. Urychlování (akcelerace)**
- **2. Obohacování (enrichment)**

4. 1. 1. Urychlování (akcelerace)

Mönks a Yperburg (2002) uvádí, že za akceleraci je považováno rychlejší vzdělávání v základní škole, což znamená přeskočení jedné nebo více tříd, dřívější nástup do školy, navštěvování vyšších ročníků při výuce předmětu, na který je žák nadaný - model Renzulliho „otáčecích dveří“, zvládnutí látky jednoho roku během 1. pololetí a díky tomu dřívější nástup na střední školy či univerzity. Nadaný žák, jak již bylo uváděno, vyhledává společnost starších dětí, s kterými je na stejné či podobné intelektuální výši. Je nutné se zamyslet, zda je tento žák připraven i emocionálně a sociálně na studium s žáky vyšších ročníků, či ho ponechat v prostředí svých vrstevníků. *„Ve styku s vývojově rovnými se učí životně důležitým principům – dávat a přijímat, získávat porozumění, vytvářet a mít pocit vzájemnosti. Každý člověk potřebuje pro svůj zdravý psychický vývoj styk s vývojově rovnými“* (Mönks, Yperburg, 2002, s. 55). V Evropských zemích je urychlování spíše výjimkou, jelikož časné zahájení výuky či přeskočení ročníku předpisy často nedovolují.

Hříbková (2009) uvádí 7 forem akcelerace:

- **Předčasný nástup do školy** – dítě, které je vyspělé po rozumové i sociální stránce, nastoupí do školy v mladším věku, než je obvyklé. V České republice je to dítě mladší 6 let.
- **Nástup do druhého ročníku základní školy** – pokud má dítě osvojeno učivo první třídy, nastupuje rovnou do druhého ročníku.
- **Přeskakování ročníků** – pokud žák zvládá učivo jednoho či více předmětů může v daném předmětu přeskočit ročník.
- **Ukončení výuky daného předmětu za kratší dobu** – žák zvládne učivo v rychlejším čase než je dané, a tím se pro něj zkrátí výuka určitého předmětu či studia.
- **Docházka na výuku v určitém předmětu na vyšší stupeň školy.**
- **Systém volitelných předmětů.**
- **Vytvoření individuálního vzdělávacího plánu v předmětech, ve kterých vyniká.**

Akcelerace často vyžaduje úpravu rozvrhu, nebývá pro školu náročná. S urychlováním musí souhlasit učitel, rodiče i žák. „Mezi pozitivní stránky akcelerace patří méně důrazu na bezpředmětné opakování a dril, přiblížení úrovně studia dítěte a jeho výsledků, adekvátní uznání schopností bez ohledu na věk dítěte či ročník studia, větší prostor pro akademické hledání, zvýšená produktivita práce nadaných dětí, větší možnost setkávat se s intelektovými vrstevníky, méně monotónní práce a nudy, zvýšená motivace, snížená pravděpodobnost, že se nadaní studenti stanou neúspěšnými“ (Fořtík, Fořtíková, 2007, s. 47).

Mezi negativní projevy může patřit sociální či emocionální nezralost a mezery v přípravě.

4. 1. 2. Obohacování (enrichment)

Obohacováním rozumíme rozšiřování nebo prohlubování učební látky. Pokud nadaný žák zvládne učební látku rychleji, je nezbytné ji prohlubovat. Dle Koncepce péče o nadané žáky ve školských poradenských zařízeních (J. Zapletalová) by obohacování mělo splňovat 3 rovinu:

- rozšiřování učiva tak, aby obsahovalo co nejširší kontext učiva
- prohlubování učiva tak, aby obsahovalo podrobnosti, detaily, postihovalo podstatu sdělovaného
- vlastní obohacování učiva, které vychází z individuálních zájmů žáků a je nad rámec vzdělávacích programů.

Hříbková (2007) ve své knize Základní témata problematiky nadaných uvádí organizační formy a výukové metody, které jsou vhodné v rámci obohacování:

- **samostatné studium** – samostatné nastudování určité učební látky, zjišťování informací v encyklopediích, na internetu apod. konzultace s odborníky, výsledky žáci prezentují před třídou
- **individuální vzdělávací plán**
- **projektové vyučování**

- **skupinové vyučování** – skupiny dětí (může jít i o heterogenní skupiny), žáci nepracují na totožném úkolu, při skupinové práci se rozvíjejí především kompetence komunikativní, sociální a personální, pracovní
- **účast na výuce ve vyšším ročníku** – žák pravidelně navštěvuje výuku předmětu, ve kterém vyniká, s žáky o ročník výš, např. žák navštěvuje 3. ročník základní školy a na určitý předmět dochází do 4. třídy
- **přítomnost pomocníka – konzultanta ve třídách** – napomáhá při individuálnějších přístupu k nadanému žákovi
- **systém volitelných předmětů**

Podle J. Mönkse a I. H. Ypenburg jsou aktivity, které neprávem pokládáme za podporující nadání, a kterým by se ve větší míře měli učitelé vyhnout, jelikož nerozvíjí nadání žáků:

- zařizování věcí pro učitele
- třídění pracovních listů, novin apod.
- pomoc slabším žákům
- hodnocení třídních prací a domácích úkolů spolužáků
- udržovat pořádek ve třídě, ve skříních atd. péče o rostliny ve třídě
- opakování totožného úkolu vícekrát za sebou

Při obohacování by učitel neměl podcenit volbu výukových metod. Pro nadané žáky jsou vhodné především situační metody, názorně demonstrační, didaktické hry, projekty, návštěvy různých exkurzí, soutěží.

4. 2. Současné právní dokumenty podporující vzdělávání nadaných žáků

Právní normy v České republice vychází z ústavních zákonů a mezinárodních smluv, ze kterých pak vycházejí jednotlivé zákony a vyhlášky. Listina základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku České republiky a mezinárodní smlouva – Úmluva o právech dítěte se nadaným dětem příliš nevěnují, spíše se jen zmiňují o vzdělání všech dětí obecně.

4. 2. 1. Bílá kniha

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice je jeden z hlavních pedagogických dokumentů a problematika nadaných dětí je v něm dostatečně obsažena. Bílá kniha ale říká, že je třeba mezi vzděláváním dětí „nadaných“ a „mimořádně nadaných“, kterých je asi jen 1 – 2 %, dělat rozdíly. Za nadané jedince považuje ty, kteří vykazují mimořádně vysokou úroveň své činnosti, ale nezapomíná ani na ty, jejichž nadání dosud nebylo pomocí testů rozpoznáno. Problematika nadaných dětí je zde obsažena a kniha obsahuje doporučení jako je vytvoření zájmových činností pro děti a dospívající. Dále doporučuje co nejefektivnější vzdělávání učitelů jak v jejich vzdělávání, tak i z vlastního zájmu. Je doporučeno vytvářet a používat pomůcky, texty a různý materiál pro pedagogy, kteří s nadanými dětmi pracují. Realizovat ucelený systém péče o nadané jedince v ČR. Zřídit centrální odborné pracoviště, kde by docházelo ke vzdělávání pedagogů, a byla zde spojena činnost jednotlivých organizací. Navrhuje funkci koordinátora pro nadané děti. Podporovat výzkum a soutěže v pedagogických centrech. Vytvářet programy péče o mimořádně nadané jedince. Mimořádně nadaným jedincům umožnit vertikální i horizontální prostupnost vzdělávacího systému nebo souběžné studium na odlišných stupních vzdělávání. Upozorňuje i na již vzniklé společnosti a organizace zabývající se touto problematikou. V poslední řadě zdůrazňuje nutnost povinného vzdělání a mezirezortní spolupráci v péči o tyto děti.

4. 2. 2. Školský zákon

„O podpoře vzdělávání nadaných dětí, žáků a studentů hovoří zákon 561/2004 Sb., školský zákon v § 17–19. Podstatné je, že zákon ukládá všem školám a školským zařízením vytvářet předpoklady pro rozvoj nadání dětí žáků a studentů. Není tu nic o identifikaci! Je to příkaz vzdělávat tak, aby se potenciál nadání každého jedince mohl projevit. Je to nejkratší, ale pravděpodobně nejdůležitější ustanovení zákona z pohledu rozvoje nadání u nás. Dále zákon výslovně povoluje možnost k rozvoji nadání uskutečňovat rozšířenou výuku některých předmětů nebo skupin předmětů. Toto opatření není omezeno stupněm, druhem nebo typem školy.

Důležitým ustanovením zákona je možnost daná řediteli školy přeradit mimořádně nadaného žáka se souhlasem rodiče či zákonných zástupců do vyššího ročníku bez absolvování předchozího ročníku. Lidově to znamená „přeskočit ročník“. Právě zde je nezbytné písemné vyjádření školského poradenského zařízení. V každém kraji je nejméně jedno pracoviště, specializované na diagnostiku a podporu nadaných žáků. Pracují v něm speciálně proškolení odborníci, kteří mají k dispozici potřebné diagnostické nástroje“ (Metodický portál RVP 2011)

Dále se touto problematikou zabývá **vyhláška MŠMT** o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných (**č. 73/2005 Sb.**) ze dne 9. 2. 2005, a to v § 12 – 14. Zde je definován mimořádně nadaný žák, vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu a podmínky pro přerazení do vyššího ročníku. Mimořádně nadaný žák je zde definován jako: *„Jedinec, jehož rozložení schopností dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti v celém okruhu činností nebo v jednotlivých rozumových oblastech, pohybových, uměleckých a sociálních dovednostech.“* Uvádí se zde, že vzdělávání mimořádně nadaných žáků se má uskutečňovat za pomoci podpůrných opatření. Máme na mysli využití speciálních metod, postupů, forem a prostředků vzdělávání, didaktických materiálů, poskytování pedagogicko – psychologických služeb, nebo jiná úprava organizace vzdělávání zohledňující vzdělávací potřeby těchto žáků. Ředitel může tvořit skupiny, ve kterých se vzdělávají žáci stejných nebo odlišných ročníků v určitých předmětech, nebo zřizovat třídy s rozšířenou výukou. Může být vytvořen již zmíněný individuální vzdělávací plán pro tyto žáky, který vychází ze školního vzdělávacího programu. Žáci mohou být přerazeni do vyššího ročníku.

4. 2. 3. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

„Dne 13. 12. 2004 schválilo MŠMT Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV), k 31. 8. 2005 pak schválilo Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (RVP ZV-LMP). RVP ZV a jeho příloha je závazným dokumentem, který vymezuje obsah vzdělávání v základní škole a v nižších ročnících víceletých gymnázií.“ (Kupcová, Šedá, aj. 2010, s. 15).

RVP ZV je strukturováno do čtyř částí (A, B, C, D) a jedenácti kapitol. Vzdělávání mimořádně nadaných žáků je prioritně řešeno v části D v kapitole deváté Vzdělávání žáků mimořádně nadaných. Klade důraz na rozpoznávání a identifikaci nadaných žáků a upravuje způsoby výuky těchto žáků. Nezbytné je vycházet z individualizace a vnitřní diferenciaci. Příklady pedagogicko – organizačních úprav podle RVP ZV (2007) jsou například individuální vzdělávací plány, doplnění, rozšíření a prohloubení vzdělávacího obsahu, zadávání specifických úkolů, zapojení do samostatných a rozsáhlejších prací a projektů, vnitřní diferenciaci žáků v některých předmětech, občasné (dočasné) vytváření skupin pro vybrané předměty s otevřenou možností volby na straně žáka, účast ve výuce určitých předmětů se staršími žáky.

Mimo výše uvedené deváté kapitoly můžeme v RVP ZV nalézt i další pasáže, které se problematikou vzdělávání mimořádně nadaných žáků přímo či nepřímo zabývají. Jsou to ty části textu RVP ZV, které jsou zaměřeny na upřednostňování individuálních potřeb žáků a jejich rozvíjení v rámci vyučovacího procesu.

4. 2. 4. Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání

Školní vzdělávací program (ŠVP) je učební dokument, který si každá základní a střední škola v České republice tvoří, aby realizovala požadavky RVP pro určený obor vzdělávání. Legislativně je zakotven v zákoně číslo **561/2004 Sb.** Od 1. 9. 2007 byla zahájena výuka podle ŠVP v základních školách v 1. a 6. ročníku a v 1. ročníku osmiletých gymnázií. Mezi závazné části ŠVP patří: Identifikační údaje, Charakteristika školy, Charakteristika ŠVP, Učební plán, Učební osnovy, Hodnocení žáků a autoevaluace školy. V části Charakteristika ŠVP musí ředitel školy ve svém ŠVP jasně popsat zaměření školy, výchovné a vzdělávací strategie, zabezpečení výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, začlenění průřezových témat a v neposlední řadě i „*zabezpečení výuky žáků mimořádně nadaných*“ (RVP ZV 2007, s. 118)

Základní škola, Jičín, Železnická 460 uvádí ve svém ŠVP tuto pasáž takto:

„ Vzdělávání žáků mimořádně nadaných

Naše škola:

- *vyhledává mimořádně nadané žáky*
- *při zjišťování mimořádného nadání spolupracujeme s poradenskými pracovišti*
- *na základě závěrů odborného vyšetření sestavíme a budeme realizovat individuální vzdělávací plán, případně přeřadíme žáka do vyššího ročníku*
- *pro tyto žáky budeme připravovat a zadávat takovou školní práci, která bude rozvíjet úroveň jejich dovedností v oblasti jejich nadání*
- *těmto žákům umožníme zapojení do náročnějších a rozsáhlejších prací a projektů*
- *v některých předmětech budeme provádět vnitřní diferenciaci*
- *individuálním přístupem budeme vytvářet podmínky pro to, aby se nadané děti naučily zacházet se svými specifickými schopnostmi*
- *budeme dbát na vytváření nekonfliktních vztahů nadaných žáků ke svým vrstevníkům*

Nadaným žákům naše škola umožňuje zapojení do těchto akcí:

- přehlídka talentů (recitační soutěž, hra na nástroj, tanec, zpěv)
- Klokán, Klokánek (matematika)
- vědomostní olympiády (Čj, Aj, Nj, D, Ch, F ...)
- sportovní soutěže (Kinder olympiáda, atletické soutěže, sportovní olympiády, fotbalové turnaje, házená)“

Malá vesnická škola v Radimi spojená s mateřskou školou, která nabízí vzdělávání žáků pouze do 5. ročníku ZŠ, definuje ve svém ŠVP vzdělávání nadaných žáků takto:

„ Zabezpečení výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků mimořádně nadaných

Při zabezpečení výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků mimořádně nadaných škola uplatňuje kombinaci integrace (inkluze) žáků do běžného ročníku a individuálního přístupu.

„ Integrace (inkluze) k zabezpečení výuky žáků mimořádně nadaných a žáků se SVP

Integrace těchto žáků je uplatňována individuálně u mimořádně nadaných žáků a u žáků se SVP (na základě doporučení PPP nebo jiného odborného pracoviště). Vychází z analýzy podmínek pro výuku na ZŠ, z rozboru požadavků zákonných zástupců žáků a z průběžného sledování potřeb žáků školy pro možnost úspěšného pokračování ve školní docházce po dokončení 5. ročníku ZŠ.

Integrace spočívá především ve volbě vhodných forem a metod práce jednotlivými vyučujícími v konkrétních třídních kolektivech (skupinách žáků), zvolené tak, aby umožnily plné individuální rozvíjení schopností žáků (s ohledem na jejich různé individuální možnosti, potřeby a odlišnosti).

Při důsledném uplatňování tohoto přístupu:

- nejsou děti v procesu vyučování a učení na sobě nezávislé, ale vzájemně se v učebních situacích potřebují, navzájem se doplňují,*
- uvědomují si svůj význam pro kolektiv a význam kolektivu pro sebe,*
- věří, že ve spolupráci lze naplňovat osobní i společné cíle,*
- vnímají odlišnost jako podmínku efektivní spolupráce.*

Do praxe aplikuje vzdělávací priority ŠVP:

č. 2) „Rozvíjet komunikační dovednosti žáků v mateřském jazyce, v informačních a komunikačních technologiích a v sociálních vztazích tak, aby mohli po ukončení pěti let školní docházky pokračovat bez adaptačních problémů v dalším vzdělávání.“

č. 3) „Poskytovat kvalitní výuku anglického jazyka.“

č. 7) „Umožnit rozvoj zájmů žáků o nejrůznější oblasti lidské činnosti ve školních i mimoškolních aktivitách.“

Pro porovnání pojetí nadaného žáka v ŠVP jsem záměrně zvolila velkou městskou školu a školu vesnickou o menším počtu žáků. Obě školy uvádí především individuální přístup k těmto žákům, naplňování jejich potřeb a rozvíjení jejich talentu. Škola v Radimi klade důraz především na integraci žáků, škola v Jičíně nabízí i možnost přeskočení ročníku a zapojení žáků do náročnějších projektů.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

Praktickou část své diplomové práce jsem rozdělila na dvě části:

- **Volitelný předmět pro nadané žáky:**
 - Charakteristika školy
 - Rozhovor s vyučující předmětu pro nadané žáky
 - Analýza vyučovacích hodin
- **Sestavení vlastního konceptu pro odhalení nadaného žáka v běžné třídě ZŠ**
 - Pozorovací arch (nominační škála), obrázkový IQ test, test porozumění a orientace v textu
 - Aplikace vlastního konceptu v 2. ročníku ZŠ a kazuistika nadaných žáků

Cílem praktické části mé diplomové práce je seznámit se s možnostmi práce s nadanými žáky nejen teoreticky ale i prakticky. Seznámit se s možnostmi práce s těmito žáky, které jim základní škola nabízí. Na základě získaných zkušeností sestavit koncept, který by napomohl běžnému učiteli prvního stupně základní školy odhalit intelektově nadaného žáka a následně s ním pracovat.

5. Nepovinný předmět pro nadané žáky

Na základní škole Železnická v Jičíně probíhá již druhým rokem projekt „ČTYŘKA - škola otevřenosti.“ Tento projekt se skládá z několika klíčových aktivit a čerpá dotace z evropských fondů. Zapojila jsem se do aktivity „Individualizace výuky pro zvýšení efektivity rozvoje čtenářské a informační gramotnosti žáků základních škol.“ Po dobu jednoho měsíce jsem navštěvovala předmět „Čtenářská gramotnost pro nadaného žáka.“ Je to nepovinný předmět pro vybrané žáky 2. tříd. Výběr žáků probíhal na základě několika kritérií.

Subjektivní metody:

1. nominace učitelem

- žák touží po objevování a vzdělávání
- má bohatouslovní zásobu
- je schopný argumentovat, zaujmout vlastní postoj k řešení problémů
- umí naslouchat druhým a přijímat jejich názor

2. hodnocení výsledků činnosti

- žák má dlouhodobě výborné studijní výsledky a předpoklady v oblasti českého jazyka

Objektivní metody:

3. test rychlosti čtení

4. test porozumění textu a orientace v textu (slovo, řádek, věta, odstavec, význam slova)

5. dětský obrázkový test IQ – test jsem následně využila ve vlastním konceptu

Nominaci žáků do nepovinného předmětu prováděla pouze skupina pedagogů dané školy, tudíž nelze považovat tyto žáky za oficiálně diagnostikované. Jedná se pouze o žáky, u nichž se projevují znaky nadaného chování. Nadále budu však v této části diplomové práce označovat tyto žáky jako nadané.

Ve vyučovacích hodinách jsem využila metody skupinového pozorování. Nezaměřovala jsem se pouze na vybrané žáky, pozorovala jsem skupinu jako celek. Do hodin jsem nijak nezasahovala, dělala jsem si však poznámky k průběhu hodiny a následně jsem po výuce s paní učitelkou prováděla reflexi dané vyučovací hodiny. Cílem bylo seznámit se s možnostmi práce s nadanými žáky v podobě volitelného předmětu, sledovat projevy nadaných žáků při práci v hodině. Ze získaných zkušeností jsem následně vycházela při vlastní tvorbě konceptu pro odhalení nadaného žáka.

5. 1.Charakteristika školy

Základní škola Železnická v Jičíně je jednou ze čtyř místních škol. Zdejší obyvatelé ji znají pod názvem „Čtyřka“. Areál školy tvoří pět budov, které jsou navzájem propojené, až na budovu školní jídelny a družiny. Třídy prvního a druhého stupně jsou od sebe rozděleny do odlišných budov propojených chodbou. V letošním roce navštěvuje základní školu 428 žáků prvního až devátého ročníku. Od každého ročníku jsou dvě až tři paralelní třídy. Škola nabízí svým žákům možnost využití mnoha odborných učeben (např. počítačovou, výtvarnou, chemickou, interaktivní, jazykovou atd.). Školákům je k dispozici i školní knihovna, kde mohou nacházet potřebné informace a to i prostřednictvím počítačů s připojením na internet. Pro sportovní vyžití žáků se tu nachází venkovní moderní víceúčelové hřiště. Dominantou základní školy je ekologický areál „Čtyřlístek“, kterému nechybí venkovní učebna (pergola), meteorologická stanice a mnoho dalších stanišť.

Základní škola vyučuje dle vlastního školního vzdělávacího programu „ČTYŘKA - škola otevřenosti“. Název vysvětluje základní myšlenku vzdělávacího programu otevřenost školy všem a všemu.

„Chceme naše děti naučit poznávat především sebe sama, aby se méně bály nástrah okolního světa a dokázaly se bez zábran vyslovit k jakýmkoliv problémům. Abychom dokázali žít v harmonii, musíme umět naslouchat sami sobě, ale i ostatním a okolnímu světu. Proto budeme děti učit naslouchat ze všech světových stran pomocí všech smyslů. Otevřenost vůči prožívání a poznávání bude naší doménou“

Čtyři světové strany jsou vysvětleny na této škole takto:

S = SPOLUPRÁCE

V = VŠESTRANNOST

J = JEDINEČNOST

Z = ZVÍDAVOST

5. 2. Rozhovor s vyučující předmětu pro nadané žáky Mgr. Janou Hlaváčovou

Cílem rozhovoru s paní Mgr. Janou Hlaváčovou bylo zjistit více informací o předmětu pro nadané žáky. Zajímalo mne zejména, kde vznikl nápad pro jeho realizaci a co potřebuje běžný učitel k realizaci takovéto aktivity. Také mne zajímalo jaký názor má na práci s nadanými žáky v současném školství jako zkušený pedagog, který se v praxi pohybuje již 20 let.

Rozhovor proběhl již před mou návštěvou vyučovacích hodin. Paní učitelka mi odpovídala na předem připravené otázky po dobu cca 30 minut.

1. Absolvovala jste nějaké vzdělání v problematice nadaných žáků?

V roce 2010 jsem absolvovala půlroční korespondenční kurz pořádaný při PF HK placený z evropských fondů na podporu vzdělávání. Doprovázela ho řada přednášek odborníků i možnost návštěvy školy, zabývající se nadanými dětmi od 3 let až po gymnázium. Zajímavá byla i přednáška o oficiálních psychologických testech, které používají lékaři, psychologové a specialisté na nadání. Využila jsem i tvořivé dílny člena MENZY, jak vytvářet úkoly a zařazovat je v běžné třídě v rozšiřujícím učivu.

2. Kde vznikl prvotní impulz uskutečnit volitelný předmět pro nadané žáky?

Když v roce 2011 zažádala naše škola o projekt EU a jednou z aktivit byla individualizace hodin, pročetla jsem si podmínky a vymyslela jsem si dvouletý program. Nazvala jsem ho „Čtenářská gramotnost pro nadaného žáka“.

3. Proč jste byla pro tento předmět zvolena právě Vy?

Kurz jsem absolvovala s kolegyní, ale ona nastupovala k prvňáčkům. Já se svými žáky postupovala do druhého ročníku. Vždy jsme si říkali, že něco takového je potřeba, ale v běžné škole se naráží na nedostatek financí a časové dotace hodin.

4. Z jakého důvodu jste se o tuto problematiku začala zajímat?

Vždy v druhém pololetí prvního ročníku cítím velkou potřebu zaměstnat žáky, kterým čtení jde. Vhodné texty by pro ně byly výzvou, rádi by četli, luštili a komunikovali na vyšší úrovni než je slabikář. Vedle nich ale polovina spolužáků má stále problémy se slabikami, plynulým čtením, intonací atd. V běžné třídě je individuální přístup časově těžký. Hledala jsem tedy možnosti, jak nadané žáky rozvíjet.

5. Byl problém přesvědčit kolegy a vedení školy, že právě tento předmět si zaslouží pozornost?

Záměr kolegy nadchl, jelikož podporování nadaných žáků není v praxi příliš časté.

V dnešní době se klade větší pozornost žákům s poruchami učení. A to především v předmětech reedukace, která je žákům nabízena. Žáci nadaní se dostávají do pozadí, což je velká škoda.

6. Nastal nějaký problém při realizaci tohoto předmětu?

Jedním z problémů bylo obhájit výběr žáků. V prvních ročnících totiž nemáme žádného oficiálně diagnostikovaného rozumově nadaného žáka, přesto se domníváme, že se mezi žáky nachází. Právě pro ně je tento předmět určen. Běžnému učiteli chybí nástroj k diagnostice těchto žáků. Vytvářela jsem ho jen díky informacím načerpaným v kurzu „Nadaný žák“.

7. Našli se rodiče, kteří odmítli volitelný předmět pro svého nadaného potomka?

Rodiče podepisovali souhlas s nepovinným předmětem a ve dvou případech odmítli z časových důvodů. V prvním případě rodiče dali přednost mimoškolní hudební aktivitě. V druhém případě šlo o hyperaktivního chlapce a dali přednost sportovnímu vyžití.

8. Setkala jste se ve své praxi s rozumově nadaným žákem, který byl doporučen k diagnostice?

Před lety jsme nechali vyšetřit osmiletou dívku. PPP byla diagnostikovaná jako intelektově nadaná. Bylo jí doporučeno navštěvovat vyšší ročník, ale rodiče nechtěli přetrhat vazby s kolektivem. Rodiče raději zvolili variantu mimoškolních aktivit. V druhém případě dopadla pětiletá dívka ve většině testů v PPP nadprůměrně, jen v oblasti všeobecného rozhledu ne. Nebyl jí doporučen dřívější nástup do školy k překvapení rodičů i nás.

9. Budete v tomto předmětu pokračovat i po skončení projektu?

Zatím o tom nepřemýšlíme, jelikož nebude další finanční podpora. Vyčkáme na další záměry ministerstva školství.

Z rozhovoru vyplývá, že ač by měla paní učitelka zájem se nadaným žákům na běžné základní škole více věnovat a dát jim i nadále možnost navštěvovat nepovinný předmět, škola jí nedává finanční ani časovou možnost pro její realizaci. Paní učitelka chce však získaných znalostí z kurzů „Nadaný žák“ využívat i nadále v běžných vyučovacích hodinách. Shodla jsem se s paní učitelkou v názoru, že v dnešní době je pozornost spíše věnována žákům s poruchami učení a chování na úkor žáků nadaných, což je velká škoda. Paní učitelka spatřuje nedostatky v chybějícím nástroji, který by umožnil pedagogům odhalit nadaného žáka, a tak mu umožnil adekvátní péči.

5. 3. Analýza vyučovacího předmětu „Čtenářská gramotnost pro nadaného žáka“

V první řadě bych uvedla **definici čtenářské gramotnosti**, která dle dosud nejrozsáhlejšího mezinárodního výzkumu OECD PISA zní: „Čtenářská gramotnost znamená schopnost porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a používat jej k dosahování určitých cílů, k rozvoji vlastních schopností a vědomostí a k aktivnímu začlenění do života společnosti“ (Procházková 2006).

Tento předmět navštěvují vybraní žáci druhých tříd. Předmět se vyučuje každé úterý pátou vyučovací hodinu jako nepovinný předmět. Navštěvuje ho 10 žáků ze dvou paralelních tříd. V sestavě 8 dívek a 2 chlapců. Vyučujícím je paní učitelka Mgr. Jana Hlaváčová. Při výuce využívá svých vlastních materiálů tvořených pro projekt Evropské unie.

Cílem předmětu je: rozšiřovat schopnosti v oblasti komunikace, čtení, tvůrčího psaní a slovní zásoby prostřednictvím náročnějších a netradičních typů úkolů.

Je k tomu využíváno především těchto učebních **forem výuky**: skupinová kooperativní práce, samostatná práce žáku a individualizovaná výuka.

V předmětu jsou především využívány tyto **vyučovací metody**:

I.N.S.E.R.T – Žák pracuje s textem. Vyhledává, hodnotí a zpracovává získané informace. Učí se porozumět textu, analyzovat ho a dále s ním pracovat.

Hledání informací – Vyhledávání informací k daným otázkám v předložených materiálech (např. učebnice, encyklopedie, článek, internet, slovník atd.).

Metoda zpřeházené věty – Práce s textem. Určování pořadí slov ve větě.

Sněhová koule – Postupné nabalování informací. Myšlenkové mapy.

Do této diplomové práce jsem vložila pouze některé analýzy z pozorovaných hodin pro nadané žáky. Vybrala jsem hodiny, které mi přinesly nejvíce zajímavých poznatků a které obohatily mé teoretické znalosti o nadaných žácích. Nejprve uvádím popis jednotlivých aktivit v dané hodině a následně vlastní reflexe, které jsem následně konzultovala s vyučující předmětu.

Vyučovací hodina - „Příslloví a rčení“

1. **Aktivizační hra: „Gumičkovaná“** - Žáci stojí v kruhu a před tělem drží napnutou pradelní gumu. Učitel říká slova patřící pod nadřazené slovo např. oblečení, ovoce, dopravní prostředek... Pokud zazní slovo, které není podřazené, žáci gumu pustí. Guma letí k žákovi s nejpomalejší reakcí.

(Při této hře mluví učitel, žáci pouze naslouchají.)

2. **Paměťová hra: „Přijela babička z Číny“** - První žák začne větou: „Přijela babička z Číny přivezla škopíček špíny a v něm byli....“. Doplní svým slovem větu a pokračuje další žák. Ten zopakuje celý výrok a přidá své vlastní slovo. V řetězu postupně pokračují ostatní i několik kol, než dojde k porušení správného znění věty.
3. **Hlavní část hodiny: „Známa přísloví a rčení“** - Nejprve si žáci zopakují, co znají o příslovích. Jmenují známé příklady a vysvětlují jejich význam. Obdrží pracovní list, kde jsou přehozeny části přísloví (metoda zpřeházené věty). Pracují ve skupině a skládají správné znění přísloví – lepí je na barevný papír.
4. **Závěrečná část hodiny: „Hodnocení“** - Mluvčí skupiny prezentuje společnou práci, vysvětlí některá rčení. Skupiny se vystřídají a práce jsou umístěny na nástěnku ve třídě.

Obrázek 7: Žáci v průběhu aktivizační hry „Gumičková“

Vlastní reflexe hodiny:

1. **Aktivizační hra** – Tato hra je u žáků velmi oblíbená. Pozorovala jsem na nich velké nadšení a zájem. Žáci nehrají hru prvně, proto již není třeba seznamovat je s pravidly. Jak mě později paní učitelka upozornila, tuto aktivizační hru používá poměrně často, protože ji lze využít v mnoha podobách. Jde především o prožitek ze hry, nikoliv o soutěživost, což učitelka žákům často opakuje. Vytipovala jsem si žáka, který záměrně chyboval, aby se stal středem pozornosti. Pro obměnu hry změnila paní učitelka způsob držení gumy. Žáci ho drželi špičkou nohy. S nadanými žáky má hra rychlejší spád.

Můj tip: Do role učitele postavit jednoho z žáků.

2. **Paměťová hra** – U této hry mne překvapila nadprůměrná paměťová schopnost žáků a jejich velká slovní zásoba. Jelikož jsem měla možnost srovnat průběh této hry v běžné třídě a v třídě s nadanými žáky, spatřila jsem velké rozdíly. Nadaní žáci měli rychlejší reakci, bohatší slovní zásobu. Následně jsem se nadaných žáků ptala, zda hrají raději hru se spolužáky v běžné třídě či ve volitelném předmětu. Většina žáků raději hraje hru s žáky se stejnými schopnostmi. Nevyhovuje jim pomalé tempo slabších a vítězství v tomto kolektivu je pro ně větší výzvou. Pouze dva žáci byli odlišného názoru. V kolektivu běžné třídy vždy vyhrájí a to je jejich cílem. Šlo shodou

okolností o chlapce. U těchto žáků jsem zpozorovala větší soutěživost oproti ostatním nadaným žákům.

3. **Hlavní část hodiny** – Skupiny si žáci tvořili samostatně. U jedné skupiny došlo k problému při rozdělování rolí. Všichni členové skupiny začali lepit jednotlivé části papírků, čímž nastal problém chaosu a zpomalení tempa práce. Později přišli na to, že když zvolí pouze jednoho člena jako „lepiče“ a ostatní budou společně hledat řešení problému, práce se podstatně zrychlí. V jedné skupině si jednotliví členové vybrali každý jednu začínající část přísloví a každý samostatně si k němu hledal dokončení. Tudíž se se všemi příslovími seznámili až na konci práce. Paní učitelka do práce žáků vůbec nezasahovala.
4. **Závěrečná část** – Se zvolením mluvčího skupiny nemají žáci problém. Projev mluvčího každé skupiny je plynulý a srozumitelný.

Vyučovací hodina - „Pomocníci čarodějnic“

1. **Aktivizační hra: „Kdo jsem?“** - Žáci stojí v kruhu. Vybraný žák má na čele samolepku s heslem (zvíře, pohádková postava). On sám heslo nezná a pomocí otázek ANO – NE zjišťuje, co má napsané na čele.
2. **Hlavní část hodiny: „Pomocníci čarodějnic“**- Nejprve proběhl motivační rozhovor: „Jaké známe čarodějnice, jaké měly vlastnosti, zvířecí pomocníky a jaké používaly kouzla?“

Žáci obdrží do dvojic pracovní list zaměřený na metodu I.N.S.E.R.T a tvůrčí psaní (viz přílohy 1, 2, 3). Pracovní listy nejsou stejné, každý z pracovních listů se týká jiného pomocníka čarodějnice. Je zde sova, netopýr, kočka, vrána aj.

3. **Závěrečná část: „Zhodnocení“**- jeden z žáků přečte své pravdivé věty a ostatní hádají, o kterého zvířecího pomocníka jde.

Obrázek 8: Žáci v průběhu aktivizační hry „Kdo jsem?“

Vlastníre flexe hodiny:

1. **Aktivizační hra** – Žákům nedělá problém klást otázku tak, aby se na ni odpovědělo pouze ano-ne. U dětí v běžné třídě jsem se s tímto problémem setkala velmi často. Zaujalo mne, že žáci využívají promyšlených a účelných otázek, které je rychle dovedou k cíli. Je znát, že hru nehrají prvně a díky tomu má hra rychlý spád.
2. **Hlavní část** – Při úvodním rozhovoru mne žáci zaujali především plynulým jazykovým projevem a bohatou slovní zásobou. Žáci znají většinou postavy čarodějnic z televizních pohádek. Pouze jedna žákyně uvedla pohádkovou postavu z knihy, kterou ji maminka četla, když ještě sama neuměla číst.

Můj tip: Kdybyste měli možnost kouzlit, co byste vykouzlili a jak by dané kouzlo vypadalo?

Pracovní listy: Žáci se nejprve s pracovním listem seznámili a byl jim vysvětlen cíl každého dílčího úkolu. Žádný z žáků při jeho následném vypracovávání nekladal otázky. Problém žákům dělalo psaní nepravdivých vět. Ve většině případů nepravdivou větu znegovali, čímž vznikla věta pravdivá. Chybovali také v rozpoznávání vět pravdivých a nepravdivých.

3. **Závěrečná část** – Hádání zvířat pomocí pravdivých vět nedělá žákům žádný problém.

6. Koncept pro odhalení intelektově nadaného žáka

Většina pedagogů se s nadaným žákem během své praxe setkala. Mnozí z nich však nevědí, jak takového žáka identifikovat a jak s ním pracovat. Školní diagnostika intelektových schopností dosud nebyla v ČR legislativně ukotvena. Učitel tedy nemá v rukou žádný oficiálně schválený prostředek k identifikaci nadaného žáka. Nejen při identifikaci, ale i v procesu vzdělávání nadaného žáka je nezbytná spolupráce učitelů s výchovným poradcem školy a dalšími zainteresovanými osobami a institucemi (školní psycholog, rodiče žáka, vedoucí zájmového útvaru, pedagogicko-psychologická poradna, odborné lékařské zařízení apod.). Definitivní diagnostikování nadání je dle platných předpisů prováděno ve školském poradenském zařízení (pedagogicko-psychologická poradna, speciálně pedagogické centrum), které také doporučuje způsob dalšího vzdělávání žáka. Pedagog je však jeden z prvních, který s žákem dlouhodobě pracuje a má možnost srovnání s vrstevníky. Svá pozorování pak konzultuje s rodiči a kolegy. Na pedagoga tudíž stojí velká zodpovědnost talent žáka podporovat a rozvíjet. Se souhlasem rodičů žáka ho doporučí k odbornému testování v pedagogicko-psychologické poradně.

Mým hlavní cílem při tvorbě vlastního konceptu je předložit učitelům běžných tříd základních škol jeden z možných nástrojů pro diagnostiku rozumově nadaného žáka. Při tvorbě svého konceptu jsem vycházela z načerpaných vědomostí při studiu problematiky nadaných. Jednak ze studia odborné literatury, ale také ze zkušeností načerpaných skupinovým sledováním nadaných žáků v hodině čtenářské gramotnosti.

Využila jsem těchto metod:

- Subjektivní
 - **pozorovací arch k posouzení projevů žáka (Nominační škála)**
- Objektivní
 - **obrázkový test IQ**
 - **test porozumění textu**

Koncept jsem následně poskytla třem třídním učitelkám druhých tříd základní školy v Jičíně. Požádala jsem je, zda by můj koncept aplikovaly ve své třídě a následně mi poskytly zpětné informace o žácích, které díky mému konceptu odhalily. Paní učitelky byly velmi ochotné a dokonce i rády za tuto možnost, jelikož žádný nástroj pro odhalení nadaného žáka ve své třídě nikdy neaplikovaly. Všechny tři učitelky se domnívají, že se u nich ve třídě nadaný žák vyskytuje.

6. 1. Pozorovací arch k posouzení projevu žáka

V první části mého konceptu jsem se zaměřila na subjektivní metodu identifikace nadaného žáka a vytvořila pozorovací arch k posouzení projevů žáka v oblastech učení a myšlení, pracovní tempo a zájmy, sociální a emocionální chování. Záměrně jsem zvolila právě tyto čtyři oblasti, jelikož je lze sledovat ve školním prostředí. Je určen pro učitele, který sleduje daného žáka dlouhodobě a má možnost posoudit jeho projevy chování v daných oblastech. Pozorovací arch jsem sestavila tak, aby byl vhodný pro posouzení projevů žáka mladšího školního věku a pomohl odhalit jeho nadání v oblasti intelektu. Při výběru kritérií jsem se převážně inspirovala charakteristikou nadaných dětí od autorů J. Havigerové, B. Křováčkové a kol. (2011). Kritéria jsou hodnoceny na škále dle toho, jak často se u žáka projevují. Neznamená však, že nadaný žák je pouze ten, u kterého se vyskytují všechna kritéria vždy. Tento pozorovací arch pouze umožňuje učiteli pohled na daného žáka z hlediska projevů odpovídajícím možnému rozumovému nadání dítěte.

Tabulka 3: Pozorovací arch k posouzení projevů žáka

Jméno žáka:				
Třída:				
	VŽDY	ČASTO	VYJÍMEČNĚ	NIKDY
Učení a myšlení				
Snadněji a rychleji chápe nové učivo				
Dává přednost individuální práci před skupinovou				
Preferuje problémové úlohy				
Při problémových úlohách nachází originální řešení				
Při učení využívá fantazii a představivost				
Využívá bohatou slovní zásobu				
Samostatně vyhledává potřebné informace a orientuje se v nich				
Má snahu o dokonalé provedení práce				
Pracovní tempo a zájmy				
Nudí se při běžných, velmi lehkých úlohách				
Při práci na zadaných úkolech má náskok před třídou				
Je velmi sebekritický(á)				
Zajímá se o mnoho otázek, které jsou věku nepřiměřené				
Sociální a emocionální chování				
Prosazuje vlastní názor				
Vyhledává společnost starších dětí, případně dospělých				
Velmi negativně na něj (ni) působí tresty				
Má problémy s autoritami				

6. 2. Obrázkový test IQ

Další částí mého konceptu je obrázkový test inteligence, kterým jsem se inspirovala od paní Mgr. Jany Hlaváčové, která jej využila při výběru žáků pro svůj volitelný předmět pro nadané žáky. Test je použit ze speciálu týdeníku Spirit. Test obsahuje úlohy, které vyžadují porozumět logickým vztahům mezi jednotlivými prvky, nalézt podobnosti a použít analogická pravidla při odhalování jiného vztahu. V testu je zapotřebí využití různých strategií myšlení, jako představivost, abstrakce, analogie a generalizace. Test je přiměřený pro žáky mladšího školního věku. Zvolila jsem 10 úloh, které mají vždy jedno správné řešení. Žáci mají na řešení úloh určenou dobu 12 min. Předem jsou instruováni jak při řešení postupovat a co je cílem. Výsledky jednotlivých úloh žáci zapisují do výsledkové tabulky. Za každou správnou odpověď žák získá bod.

Stanovila jsem vlastní škálu pro hodnocení tohoto testu u žáků 7 – 9 let:

- 9 – 10 bodů = nadprůměrný výsledek
- 6 – 8 bodů = průměrný výsledek
- méně než 5 bodů = podprůměrný výsledek

Nevyužila jsem plného znění IQ testu a stanovila vlastní škálu hodnocení, tudíž nelze považovat tento test za standardizovaný. Mým cílem bylo ukázat učitelům jeden z možných způsobů testování žáků v běžné třídě pouhým pedagogem nikoliv psychologem. Test přináší učitelům možnost srovnání výsledků testu mezi žáky dané třídy či ročníku.

6. 3. Test porozumění textu

Jako poslední část svého konceptu jsem zvolila test porozumění textu. Test by měl prokázat, zda má žák schopnost porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a použít jej pro vyřešení určitých úloh, které z textu vycházejí. Žák má vymezený čas 20 min. Jeho úkolem je přečíst si text (tichým čtením), a následně odpovědět na následující otázky a vyřešit křížovku, která z textu vychází. Při tvorbě tohoto testu jsem se inspirovala autorkou M. Berníkovou (2005). Za nadprůměrný výsledek svědčící o intelektovém nadání považuji bezchybný test.

Zadání testu:

Přečti si pozorně text:

Hrajeme si

Jonáš Vondrák rád nakupuje.

Nakupuje auta do své autodráhy.

Radek nemá rád auta, ale baví ho vláčky.

Staví doma s mamkou pro vláčky koleje.

Radek je Jonášův kamarád.

Lenka s Janou si rády hrají se zvířátky.

Lenka je Jonášova sestra.

Ráda si hraje i s vláčky, ale auta ji nebaví.

Zakroužkuj správnou odpověď:

KDO SI HRAJE S VLÁČKY?

- a) RADEK A JONÁŠ
- b) JANA
- c) RADEK A LENKA

S KÝM STAVÍ RADEK KOLEJE?

- a) S JANOU
- b) S MAMKOU
- c) S TÁTOU

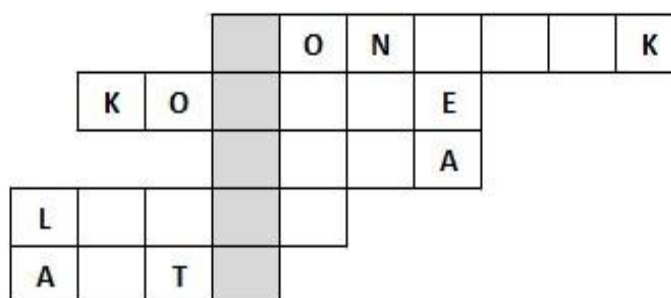
Odpověz na otázky:

JAKÉ MÁ LENKA PŘÍJMENÍ?

VÍŠ, S ČÍM SI HRÁLI TÁTA S MÁMOU, KDYŽ BYLI MALÍ?

Vylušti křížovku:

JONÁŠ
RADEK STAVÍ
JONÁŠ MÁ RÁD
JONÁŠOVA SESTRA
NEBAVÍ JI HRÁT SI S

7. Praktické ověření vytvořeného konceptu

Koncept pro odhalení nadaného žáka v běžné třídě ZŠ se uskutečnil na základní škole v Jičíně. Požádala jsem třídní učitelky 2.A, 2. B a 2.C, zda by můj koncept použily pro vyhledání nadaných žáků ve svých třídách. Ochotně souhlasily a následně mě poskytly zpětnou vazbu v podobě předání vyplněných pozorovacích archů a vypracovaných testů. V případě odhalení nadaného žáka, mi poskytly potřebné informace, z kterých jsem vypracovala jejich kazuistiku. Všechny třídní učitelky se domnívaly, že mají ve třídě nadaného žáka.

7. 1. Výsledky ve třídě 2.A

Tuto třídu navštěvuje 24 žáků. Z toho 14 chlapců a 10 dívek. Paní učitelka byla přesvědčena o nadání jedné dívky. Tato dívka prospěla v testech nadprůměrně. Ostatní žáci měli srovnatelné výsledky na průměrné či podprůměrné úrovni. Zvláště test porozumění textu dělal žákům velké problémy.

7. 1. 1. Kazuistika Veroniky

Veronika 8 let

Veronika je jedináčkem v plně fungující podnětné rodině. Oba rodiče jsou vysokoškolsky vzdělaní. Matka je učitelkou druhého stupně jiné ZŠ. Otec je ředitelem firmy. Bydlí v přízemním domě na okraji města.

Již při zápise do 1. třídy matka upozorňovala na vyšší nadání své dcery, které jako učitelka nemohla přehlédnout. Veronika již v pěti letech začala číst a psát aniž by ji tomu někdo cíleně učil. Matka prý uvažovala o nějaké speciální škole pro nadané, ale nakonec zvolila klasickou základní školu s tím, že se časem uvidí. Již v první třídě připravovala paní učitelka Veronice individuální pracovní listy, jelikož právě probírané učivo v českém jazyce měla zvládnuté. Veronika v hodinách českého jazyka pracovala na pracovních listech odpovídajících znalostem 2. -3. ročníku ZŠ. Pro paní učitelku je velmi náročné ji zaměstnat. Stejně je to i v hodinách matematiky.

Odlišná práce zároveň vede k částečnému vyčlenění z kolektivu. Žáci hodně vnímají, že je Veronika „jiná“ a nepracuje s nimi na stejných úkolech. Ve skupinových pracích, do kterých se Veronika zapojuje, o ni však spolužáci jeví velký zájem. Ví, že s její pomocí mají větší šanci na úspěch. V soutěžích často nechává vyhrát ostatní, aby na sebe tolik neupozorňovala. Veronika má však ve třídě spoustu kamarádů, převážně děvčat. Je velmi kamarádká a vstřícná.

Nyní je Veronice doporučena diagnostika v pedagogicko-psychologické poradně. Veronika by byla vhodný adept na navštěvování předmětů český jazyk a matematika ve vyšším ročníku. Nyní paní učitelka řeší pro Veroniku individuální vzdělávací plán.

Výsledky vyplývající z konceptu:

Pozorovací arch: Ve většině kritérií poznamenala třídní učitelka intenzitu projevů chování nadaných dětí „vždy“, nebo „často“. Pouze v oblasti sociálního a emocionálního chování se tato intenzita nevyskytovala. Veronika, dle třídní učitelky nevyhledává společnost starších dětí ani dospělých. Také se nesetkala s tím, že by měla Veronika problém s autoritami. Náзор a příkaz dospělých respektuje a dosud nikdy nebylo zapotřebí s Veronikou řešit nějaký konflikt. U kritéria, týkajícího se působení trestů, nepoznamenala třídní učitelka žádnou intenzitu, jelikož nikdy Veronice žádný trest nedala.

Obrázkový test IQ: V testu Veronika získala 9 bodů. Chybovala v úloze č. 2. Test měla však hotov v předstihu před zbytkem třídy.

Test porozumění textu: Zde Veronika nechybovala. Test měla hotov opět v časovém předstihu. V úloze vyžadující delší slovní odpověď prokázala bohatou slovní zásobu. Test ještě obohatila kresbou, kterou zhotovila při zbylém čase do vypršení časového limitu.

7. 2. Výsledky ve třídě 2. B

Tuto třídu navštěvuje 21 žáků. Z toho 15 chlapců a 6 dívek. Ve třídě se nachází autistický chlapec, který má k dispozici asistentku. Tento chlapec se testů nezúčastnil. Dle mého konceptu zde paní učitelka neodhalila žádného nadaného žáka. Chlapec, o kterém se třídní učitelka domnívá, že je nadaný, měl nadprůměrný výsledek v testu IQ, kde získal všech 10 bodů. Ovšem v testu porozumění textu byl jeho výsledek podprůměrný. Paní učitelka se domnívá, že si text ani nepřečetl a pouze výsledky tipoval. Na otázky, vyžadující písemnou odpověď, vůbec neodpověděl. Paní učitelka potvrdila, že v matematice podává výsledky na vysoké úrovni v českém jazyce je však průměrný až podprůměrný.

7. 3. Výsledky ve třídě 2. C

Tuto třídu navštěvuje 18 žáků. Z toho 8 chlapců a 10 děvčat. Třídní učitelka zde odhalila jednoho nadaného žáka. Nadání tohoto žáka již dříve řešila.

7. 3. 1. Kazuistika Ondřeje

Ondřej 8let

Ondřej pochází z plně funkční kompletní rodiny. Matka má středoškolské vzdělání a nyní je na mateřské dovolené. Otec má vysokoškolský titul a pracuje jako podnikatel. Ondřej má jednoho mladšího sourozence. Bydlí v panelákovém bytě na sídlišti.

Chlapec se od svých spolužáků značně odlišuje a to i po fyzické stránce. Ondřej je oproti spolužákům drobné postavy a nízkého vzrůstu. V pohybových aktivitách velmi vyniká a účastní se školních sportovních soutěží. I ve volném čase navštěvuje několik sportovních kroužků. V ostatních vyučovacích hodinách je spíše pasivní. Občas mívá problémy s dodržováním školních pravidel, komentuje výroky učitelů a odmítá pracovat. Často zapomíná domácí úkoly a na výuku chodí nepřipraven. Výjimkou je matematika, která je i jeho oblíbeným předmětem.

Ondřej však velmi rychle chápe nové učivo, skvěle řeší problémové úlohy. Při využití vhodných výukových metod, jeho rozumové nadání nelze přehlédnout. Často však uniká do denního snění a po vyvolání neví, co se momentálně ve vyučování řeší. Ondřej má diagnostikovanou dyslexii. Tato porucha však není nijak výrazná, jelikož je patrně kompenzována vysokou rozumovou schopností. Ondřej má však odpor ke čtení a psaní, čímž se často dostává do problému s učitelkou. Odmítá plnit zadané úkoly, či je převádí do extrému. Záměrně do textu připisuje slova navíc, či je pozměňuje tak, aby vznikly rýmy, kterým se později směje.

Ve třídě není Ondřej příliš oblíben. Jeho mnohdy nevhodné chování vede třídu ke konfliktům s učitelem. Slabší jedince však dokáže Ondřej strhnout na svou stranu a ti se snaží s ním držet krok a plnit jeho požadavky. Často si spolužáci chodí na Ondřeje stěžovat, za jeho chování o přestávkách.

Učitelka již jeho nadání řešila s rodiči na konci prvního ročníku. Bylo mu doporučeno vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně, které bylo zrealizováno. Výsledkem byla diagnostikovaná již zmíněná dyslexie a vysoká nadprůměrná inteligence v oblasti logicko-matematické a prostorové.

Výsledky vyplývající z konceptu:

Pozorovací arch: V oblasti učení a myšlení se u Ondřeje vyskytují projevy chování nadaného dítěte „často“. Pouze využívání bohaté slovní zásoby se u Ondřeje objevuje výjimečně, stejně jako snaha o dokonalé provedení práce. V oblasti pracovního tempa označila třídní učitelka, že pouze výjimečně má při plnění úkolů náskok před třídou. V oblasti sociálního a emocionálního chování má ve všech kritériích zaškrtnutou intenzitu „často“.

Obrázkový test IQ: V tomto testu dosáhl Ondřej nadprůměrného výsledku oproti ostatním spolužákům. Dosáhl všech 10 bodů a test vyřešil ve velmi krátkém čase.

Test porozumění textu: V tomto testu byl Ondřej průměrný. Chyboval v jedné zaškrtačící otázce. Písemné odpovědi vynechal. Křížovku vyřešil správně.

8. Vlastní návrhy a doporučení

V této kapitole bych ráda uvedla vlastní návrhy pro další způsoby práce s nadanými žáky.

Nadaní žáci Veronika a Ondřej

V případě Veroniky, které je již navrhován individuální vzdělávací plán a návštěva určitých předmětů s žáky vyšších ročníků, bych navrhovala možnost navštěvování speciální základní školy pro nadané žáky, které se v České republice nachází (např. v Brně, Praze či Ostravě). Veronika by také mohla připravovat texty pro své spolužáky s doplňováním slov, obměnou slov, domýšlením konce příběhů, při čemž by byla uspokojována potřeba tvůrčího psaní.

Pro Ondřeje bych zvolila možnost individuálního vzdělávacího plánu a používání vlastního notebooku v hodinách matematiky, kde mu bude k dispozici program se složitějšími matematickými úkoly. Návštěvu předmětu matematiky ve vyšších ročnících bych nedoporučovala z důvodu jeho problémového chování.

Nepovinný předmět pro nadané žáky

V případě projektu, kterého jsem se zúčastnila na ZŠ v Jičíně, a byl časově omezen, bych nadále navrhovala další sledování nabízených grantů a hledání financí z jiných zdrojů pro možné pokračování projektu.

Dále bych navrhovala možnost jednou týdně spojit v hodině českého jazyka dané paralelní třídy a žáci, kteří již navštěvovali nepovinný předmět, by s paní učitelkou Hlaváčovou v daném předmětu pokračovali.

Další možností, kterou bych navrhovala, je mimoškolní zájmová aktivita.

Kroužky:

- Deskové logické hry – šachy, strategické hry ...
- Počítače
- Dramatáček – tvorba vlastních divadelních her
- Tvořivé psaní – tvoření dětského časopisu, knihy...

Nadaní žáci v běžné vyučovací hodině

Navrhuji ve třídě zřídit koutek (např. Mozkolam, Chytrolín, Všeználek), kde si žáci vybírají práci navíc. Učitel zde umístí nakopírované texty, hádanky, problémové úlohy apod. Pokud má žák hotovou svou povinnou práci, nebo probíhá procvičování se slabšími žáky, dle vlastního zájmu a schopností si vybírá úlohy navíc. Shromažďuje je ve svém portfoliu. Celý týden má možnost vybírat z nabídky, řešit úlohy ve škole i doma a jednou týdně proběhne hodnocení a diskuze nad vypracovanými úkoly. Vhodné sbírat hodnotící razítka či jinou formu hodnocení z důvodu motivace.

Pokud je ve třídě koutek s počítačem, pro každý věk lze najít dostatek vhodných výukových programů, kde žák postupuje v navazujících úrovních k složitějším úkolům. Každý žák má své přihlašovací heslo, díky němuž zůstane zachován dosažený výsledek a příště může plynule navázat v práci. Pokud má žák splněnou zadanou práci v hodině, má možnost počítač využít. Dle mého názoru bude v budoucnu již možné, aby každý žák využíval vlastní IT techniky.

Nadaní žáci v ČR

Současným trendem na 1. stupni ZŠ je neoddělovat žáky s různým výkonem, intelektem a zdravotním znevýhodněním. Dobrý učitel přistupuje k žákům individuálně a rozvíjí jejich schopnosti. Dobré školy nabízí projektové vyučování, kde můžeme využít tvořivý přístup nadaných žáků a motivovat je k poznání. Velká zodpovědnost je na rodičích. Pokud nepřechází žák na specializované školy, nejčastěji postupují na nižší stupeň gymnázií po 5. nebo 7. ročníku základní školy. Dle mého názoru je nejlepší rozvíjet dítě všestranně a nabízet mu pestré činnosti a uspokojovat jeho emocionální a sociální schopnosti. Úzká specializace vede k vyčlenění jedince z kolektivu vrstevníků. Péči o nadané žáky se v dnešní době věnuje zvýšená pozornost a zlepšuje se kvalita programů, které se jim nabízejí. Myslím si, že péče o nadané žáky v ČR postupuje správným směrem. Hledá se cesta od průměrnosti, zvláště po testování v Evropě, kdy čeští žáci se umísťují v podprůměru v čtenářské a finanční gramotnosti.

Závěr

V diplomové práci jsem shrnula teoretické poznatky z oblasti problematiky nadaných žáků na prvním stupni ZŠ a snažila jsem se je uceleně prezentovat. Při studiu odborné literatury na toto téma jsem se přesvědčila, že nadaní žáci nejsou jen vzorní jedničkáři, kteří s učiteli plně spolupracují, a tak s nimi učitel nemá žádné potíže. Také neplatí pravidlo, že by nadaní žáci byli úspěšní ve všech předmětech a vždy byli oblíbení a obdivováni svými spolužáky. Formy nadání jsou velice různorodé a s nadanými žáky se můžeme setkat na všech stupních vzdělání.

V kapitole identifikace a výběr nadaných jsem se zaměřila na proces identifikace nadaných žáků a problémy, které tento proces přináší. Výzkumy uvádí, že v Česku se dostává adekvátní péče pouze jednomu z deseti nadaných žáků. A to jednoduše z důvodu, že jejich schopnosti nejsou odhaleny. Bezpochyby hrají významnou roli v této problematice učitelé. Pokud dokáží pedagogové správně identifikovat nadaného žáka a vhodným způsobem zareagovat, je to zajisté poloviční cesta k úspěchu. Nezbytným předpokladem je však to, aby sám učitel měl vyjasněné své postoje k vzdělávání nadaných žáků v rámci běžné třídy základní školy.

Dále jsem se zaměřila na samotné vzdělávání nadaných žáků prvního stupně ZŠ a předložila možnosti, které se pro tyto žáky nabízí. V dnešní době není problematice nadaných žáků na pedagogických fakultách věnována téměř žádná pozornost, proto mnozí učitelé, kteří se o tuto problematiku sami nezajímají, nejsou na setkání s nadaným žákem dostatečně připraveni. U některých nadaných žáků pak vede nedostatek podnětů ve výuce ke kázeňským problémům. Dostatečně informovaný pedagog, který má snahu se nadaným žákům věnovat, by měl být schopen toto rozeznat. Nepřehlédnutelným faktorem je také skutečnost, že v mnoha třídách je příliš velký počet žáků a učitel zde nemá pouze žáky průměrné a jednoho nadaného žáka, kterému by rád věnoval potřebnou péči, ale jsou zde i žáci se specifickými poruchami učení, kteří vyžadují také odlišný přístup a navíc jistě i žáci s poruchami chováním. V takové různorodé skupině je téměř nemožné, aby jeden učitel věnoval potřebnou individuální péči všem žákům. To dle mého názoru vede k frustraci, kterou mnozí pedagogové v dnešní době pocítují.

Když se mi naskytla možnost zúčastnit se výuky nadaných žáků na běžné základní škole v Jičíně, neváhala jsem. Není příliš časté, aby běžná základní škola umožnila nadaným žákům prvního stupně navštěvovat nepovinný předmět. Tato myšlenka mne nadchla. Po návštěvě vyučovacích hodin tohoto předmětu jsem byla nadšena. Malý počet žáků, kteří měli stejné vzdělávací potřeby v oblasti ČJ, které byly adekvátně naplňovány, vedl k příjemné atmosféře. Ve třídě nepanoval chaos a zmatek, který jsem vídala v běžných vyučovacích hodinách. Žáci nadšeně plnili nadstandartní úkoly, které naplňovali jejich individuální potřeby. Paní učitelka měla dostatečný prostor dát těmto žákům to, co jim v běžné třídě chybí. Z rozhovoru s paní učitelkou, uvedeném v mé diplomové práci, však vyplývá, že toto dle mého názoru ideální řešení, je časově omezeno a z důvodu nedostatku financí z ministerstva školství se na této škole nebude dále nadaným žákům nabízet. Jsem vděčná, že jsem se mohla tohoto projektu zúčastnit a doufám, že budu mít možnost v budoucnu těchto zkušeností využít.

Mým hlavním cílem bylo sestavit koncept pro odhalení nadaného žáka v běžné třídě ZŠ. Při jeho tvorbě jsem vycházela z teoretických znalostí načerpaných studiem odborné literatury. Chtěla jsem učitelům předložit jeden z možných způsobů, jak odhalit nadaného žáka ve své třídě a přivést je k myšlence, zda by nestálo za to věnovat identifikaci nadaných žáků větší pozornost. Přesvědčila jsem se, že mnozí učitelé o žádných metodách identifikace nadaných žáků nemají ani zdání, což je dle mého názoru velká škoda. Nechci tím stavět učitele do rolí psychologů, jejichž úkolem je diagnostika nadaných, ale učitel by měl být ten, co dá k této diagnostice první podnět. Pokud žáky dlouhodobě sleduje a monitoruje jeho schopnosti je schopen jeho nadání odhalit. Právě pedagogové jsou ve styku s rodiči a žákem, znají jeho zázemí, prostředky a potřeby. Nejvyšší důraz kladu na subjektivní dlouhodobé pozorování, zda jsou žákovy schopnosti nadprůměrné jeho věku a v jaké oblasti. Obrázkový test uvedený v diplomové práci je spíše motivační. Má za cíl ukázat učitelům jak lze IQ posuzovat. Akreditované testy jsou pak žákovi zadány v pedagogicko-psychologické poradně z rukou psychologa.

Věřím, že cíl mé diplomové práce byl naplněn a získané vědomosti a zkušenosti budu moci uplatnit v budoucnu ve své pedagogické praxi. Pevně doufám, že budu dobrým pedagogem, který bude schopen odhalit nadaného žáka včas a dá mu tak možnost svůj talent plně rozvinout.

**„Naši učitelé nesmějí být podobní sloupům u cest, jež pouze ukazují, kam jít,
ale samy nejdou.“**

(Jan Amos Komenský)

Seznam literatury

1. DOČKAL, V. *Zaměřeno na talenty aneb Nadání má každý*. Praha: Lidové noviny, 2005. 248 s. ISBN 80-7106-840-3.
2. FOŘTÍK, V., FOŘTÍKOVÁ, J. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Praha: Portál, 2007. 126 s. ISBN 978-80-7367-297-3.
3. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
4. HAVIGEROVÁ, M., *Pět pohledů na nadání*. Praha: Grada, 2011. 144 s. ISBN 978-80-247-3857-4.
5. HŘÍBKOVÁ, L. *Nadání a nadaní*. Praha: UK, Pedagogická fakulta, 2005. 209 s. ISBN 80-7290-213-X.
6. JURÁŠKOVÁ, J. *Základy pedagogiky nadaných*. 1. vyd. Praha: Institut pedagogickopsychologického poradenství ČR, 2006. 132 s. ISBN 80-86856-19-4.
7. *Krok za krokem s nadaným žákem. Tvoříme individuální vzdělávací plán mimořádně nadaného žáka*. 1. vydání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2009. 72 stran. ISBN 80-87000-28-1,
8. *Krok za krokem s nadaným žákem. Vyhledáváme rozumově nadané žáky*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2010. 69 stran. ISBN 978-80-87000-42-7.
9. LAZNIBATOVÁ, J. *Nadané dieťa: jeho vývin, vzdelávanie a podporovanie*. Bratislava: Iris, 2001. 394 s. ISBN 80-8877-832-8.
10. MACHŮ, E. *Rozpoznávání a vzdělávání rozumově nadaných dětí v běžné třídě základní školy*. Brno: MU, 2006. 64 s. ISBN 80-210-3979-5.
11. MÖNKS, F. J., YPENBURGOVÁ, I. H. *Nadané dítě*. Praha: GRADA, 2002. 98 s. ISBN 80-247-0445-5.

12. PORTEŠOVÁ, Š. *Skryté nadání. Psychologická specifika rozumově nadaných žáků s dyslexií*. 1. dotisk 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. 166 s. Neuveden. ISBN 978-80-210-5014-3
13. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Portál, 2009. 400 s. ISBN 978-80-7367-647-6.
14. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. 1. vyd. Praha: VÚP, 2005. 126 s. ISBN 80 87000-02-1.
15. *Rodina a škola*, 2007, roč. 10, č. 5. ISSN: 0035-7766.
16. SEJVALOVÁ, J. *Talent a nadání- jejich rozvoj ve volném čase*. Praha: IDM MŠMT, 2004. 60 s. ISBN 80-86784-03-7.
17. Školský zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném vzdělávání
18. *Spirit speciál*, 2010, roč. 2, č. 1. ISSN: 0862-6405.
19. Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2005, částka 20, s. 503–508 [cit. 9. 11. 2013]. ISSN 1211-1244. Dostupné z:
<http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4618>
20. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2004, částka 190, s. 10262–10324 [cit. 13. 8. 2013]. Dostupné z:
<http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>

Seznam příloh:

Příloha A: Pracovní list 1

Příloha B: Pracovní list 2

Příloha C: Pracovní list 3

Příloha D: IQ test – úloha č. 1

Příloha E: IQ test – úloha č. 2

Příloha F: IQ test – úloha č. 3

Příloha G: IQ test – úloha č. 4

Příloha H: IQ test – úloha č. 5

Příloha I: IQ test – úloha č. 6

Příloha J: IQ test – úloha č. 7

Příloha K: IQ test – úloha č. 8

Příloha L: IQ test – úloha č. 9

Příloha M: IQ test – úloha č. 10

Příloha N: IQ test – výsledková tabulka

Příloha O: Správné výsledky obrázkového IQ testu

Příloha P: Správné výsledky testu porozumění textu

Vrána

Je to začarovaný kouzelník Rumburak.

Před lidmi kráká, ale doma mluví.

Má černou hlavu, trup i křídla.

Má úzký šedý zobák a hrabavé nohy.

Bydlí v lese v blízkosti chatrče, vyzvídá a nosí zprávy na hrad.

Živí se mlékem a senem.

Je dobrý plavec.

Žijí v hejnech.

Vysvobodit je může polepšený chlapec, třeba Budulínek.

Pravdivé věty vyznač zeleně.

Nepravdivé věty škrtni červeně.

Pohádkové fantazie vyznač fialově.

Napište sami:

pravdivou větu:

.....

.....

Nepravdivou větou:

.....

.....

pohádkovou fantazijní větou:

.....

.....

Sova

Mezi naše nejznámější sovy patří sýček.

Peří má hnědou barvu a bělavou na bříšku.

Bydlí čarodějníci na rameni nebo nad pecí.

Živí se myšmi, brouky a housenkami.

Létá jen ve dne, v noci nevidí.

Předvídá, co se stane a radí své paní.

V hnízdě má hranatá vajíčka černé barvy.

Poznáme ho podle zvuků – kukání.

Kolikrát zakuká, tolik let zbývá do vaší smrti.

Pravdivé věty vyznač zeleně.

Nepravdivé věty škrtni červeně.

Pohádkové fantazie vyznač fialově.

Napište sami:

pravdivou větu:

.....

.....

nepravdivou větou:

.....

.....

pohádkovou fantazijní větou:

.....

.....

Pavouk

Rodí se ze špíny a prachu.

Má 6 nohou a 4 oči.

Vlákno na síť je nejprve tekuté ve žláze.

Koho pavouk kousne, promění se také v pavouka.

Živí se hmyzem, který uvízne v lepidé pavučině.

Jenom včely pavouk pustí, protože jsou užitečné.

Čarodějnice je pěstují proto, že nožky patří do lektvaru na krásu.

Pavouk je užitečný.

Pravdivé věty vyznač zeleně.

Nepravdivé věty škrtni červeně.

Pohádkové fantazie vyznač fialově.

Napište sami:

pravdivou větu:

.....

.....

nepravdivou větou:

.....

.....

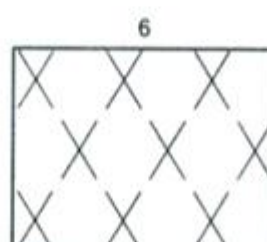
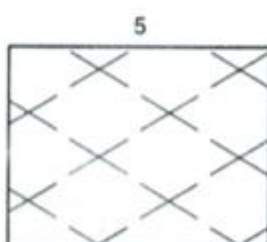
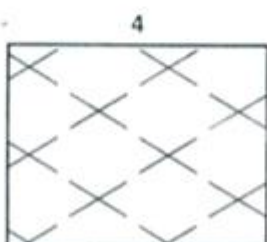
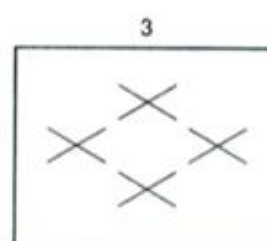
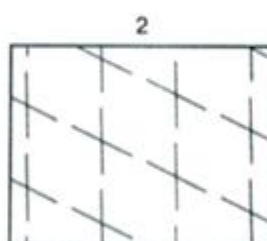
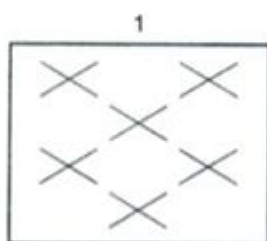
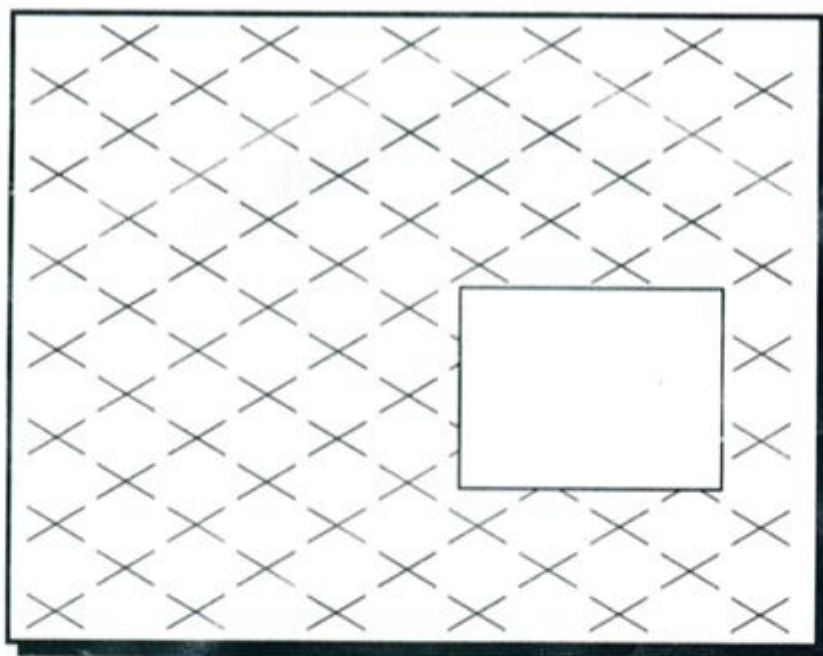
pohádkovou fantazijní větou:

.....

.....

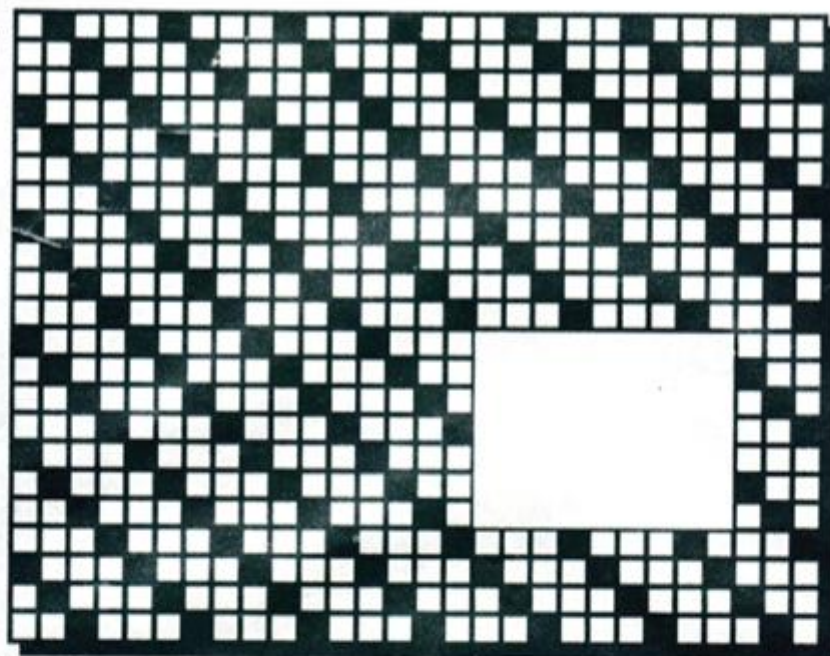
Příloha D: IQ test - úloha č. 1

1

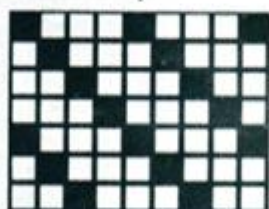

Příloha E: IQ test – úloha č. 2

2

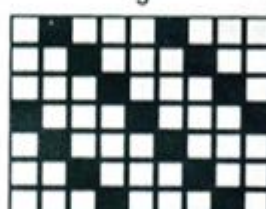
1

2

3

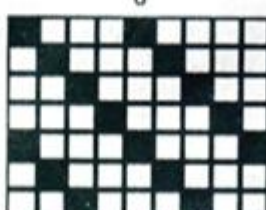
4

5

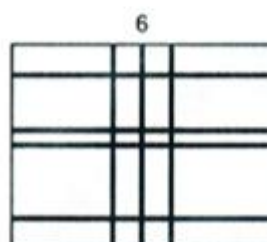
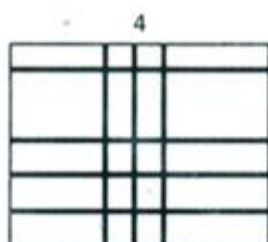
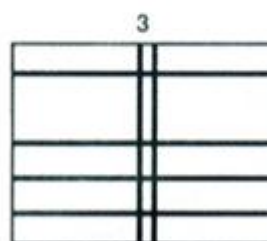
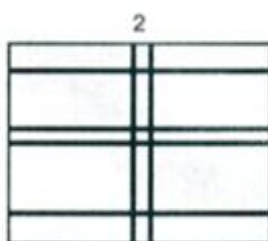
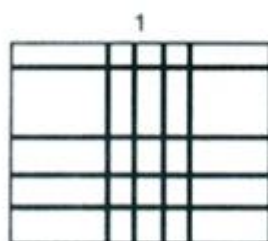
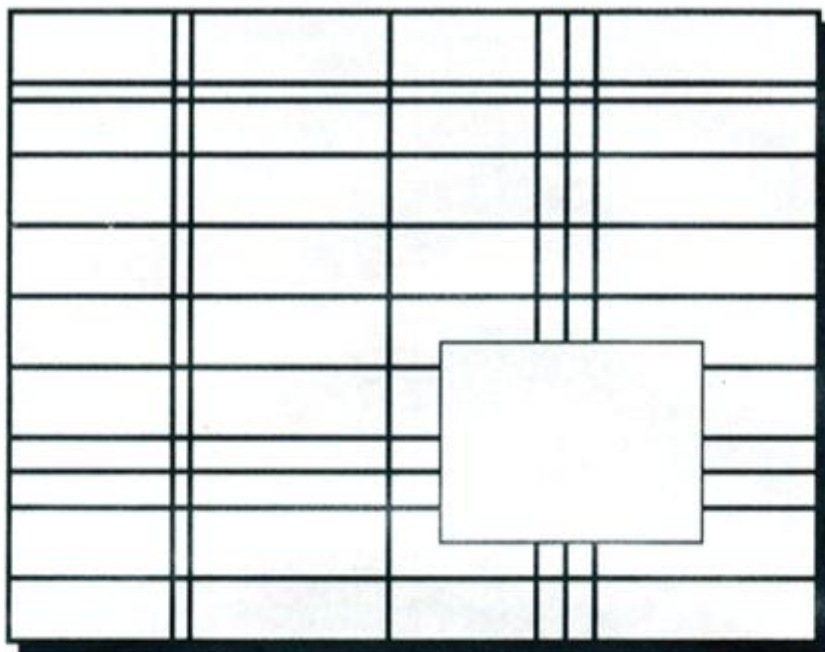

6

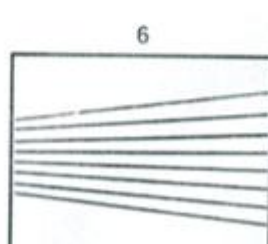
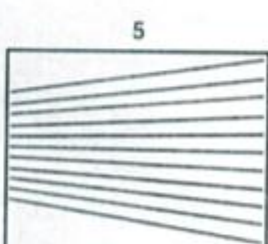
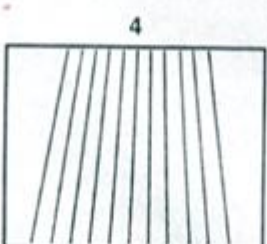
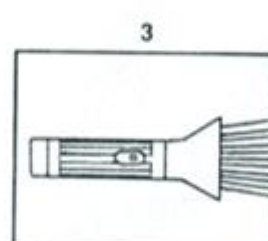
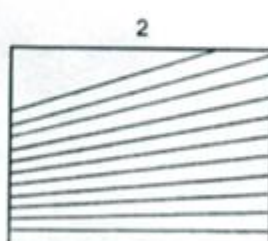
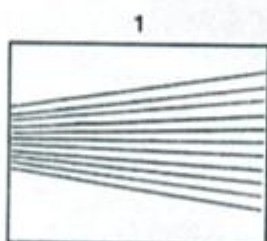
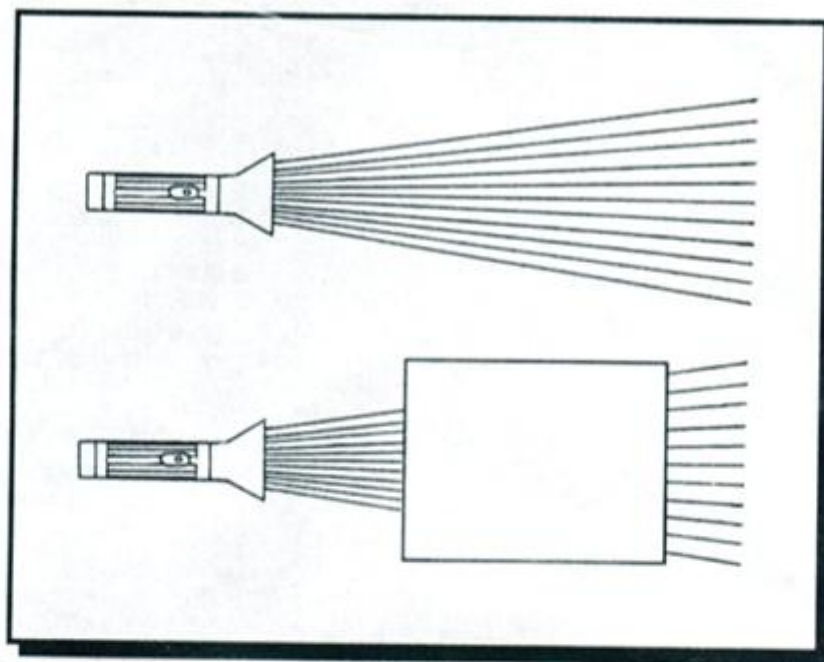
Příloha F: IQ test – úloha č. 3

3

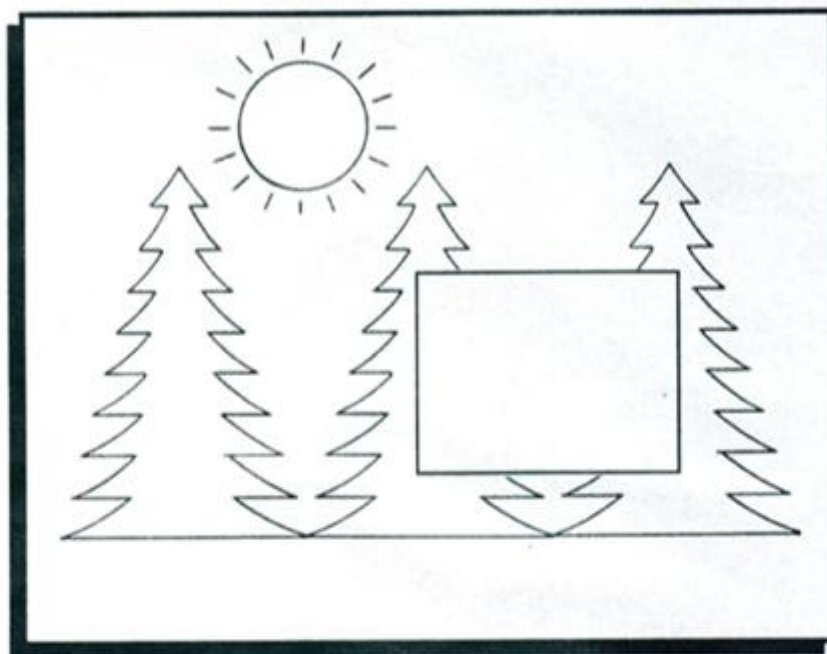

Příloha G: IQ test – úloha č. 4

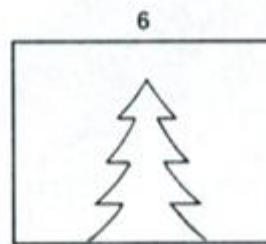
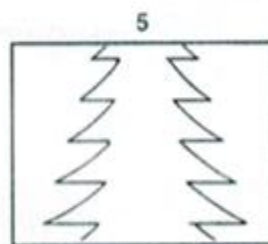
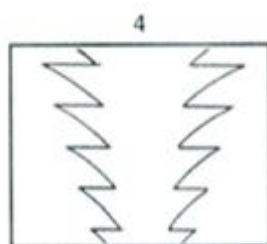
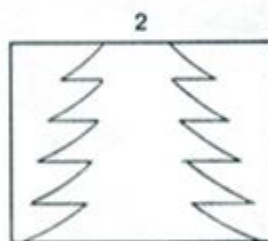
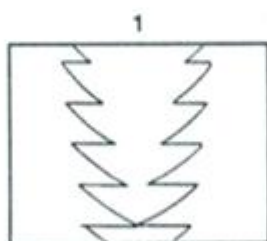
4

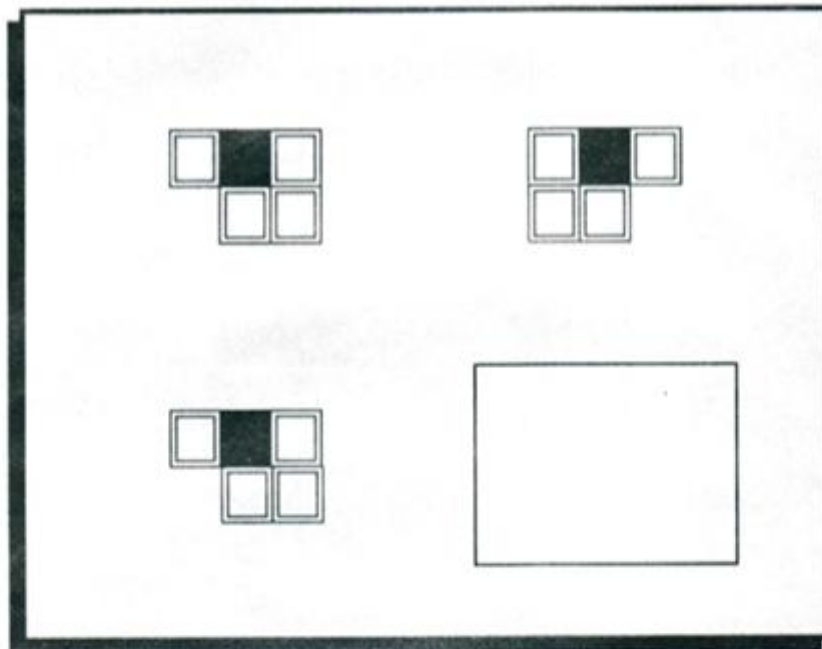
Příloha H: IQ test – úloha č. 5

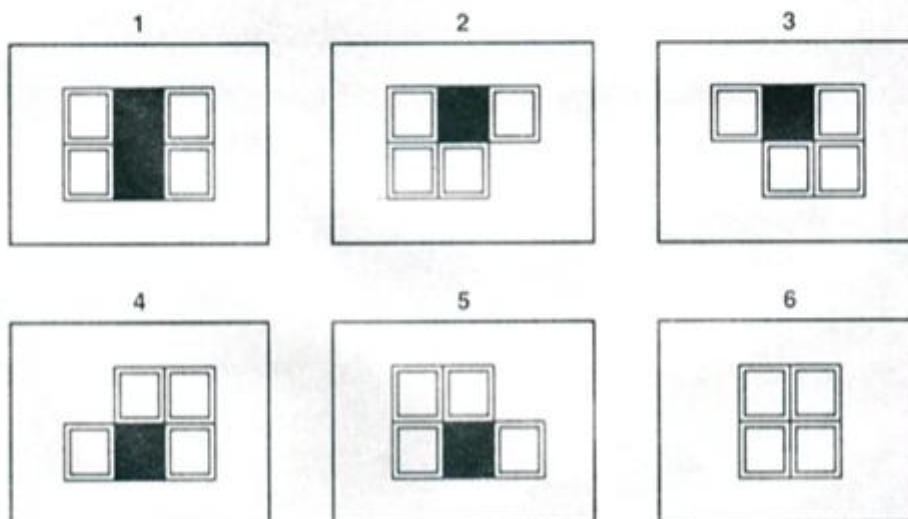
5

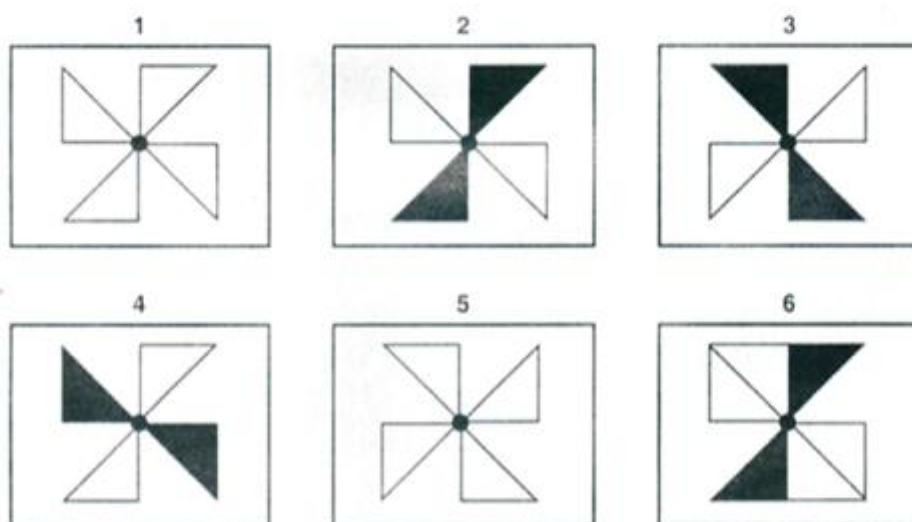
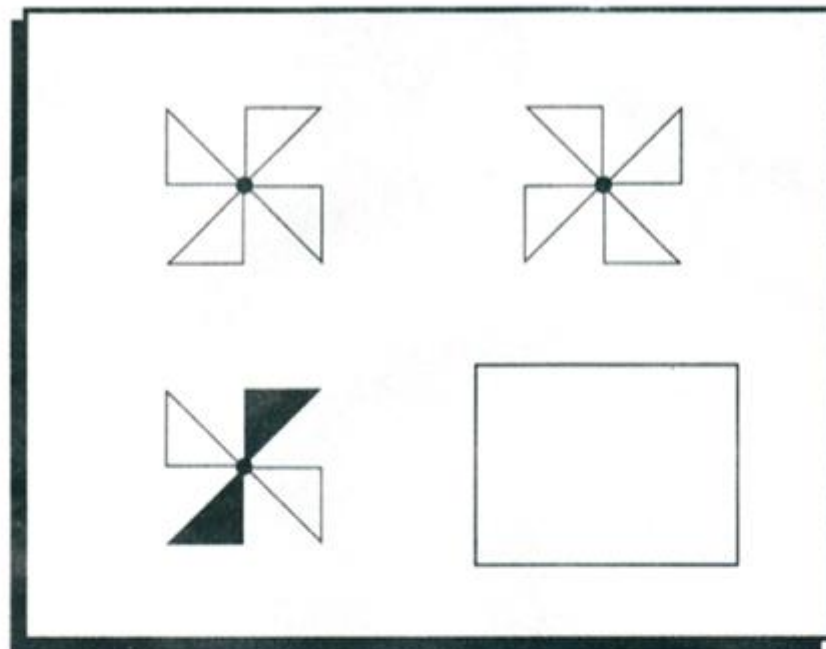
Příloha I: IQ test – úloha č. 6

6

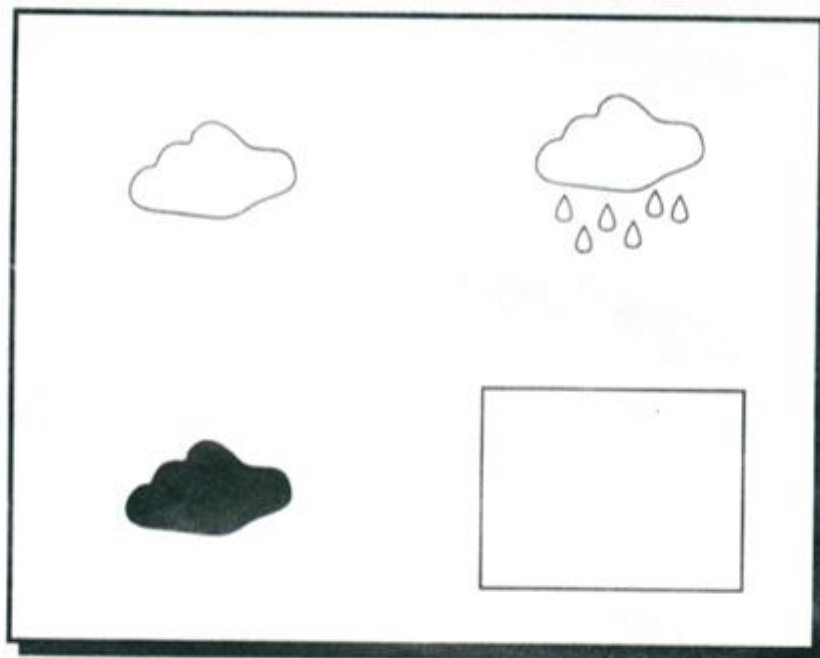

Příloha J: IQ test – úloha č. 7

Příloha K: IQ test – úloha č. 8

8

1

2

3

4

5

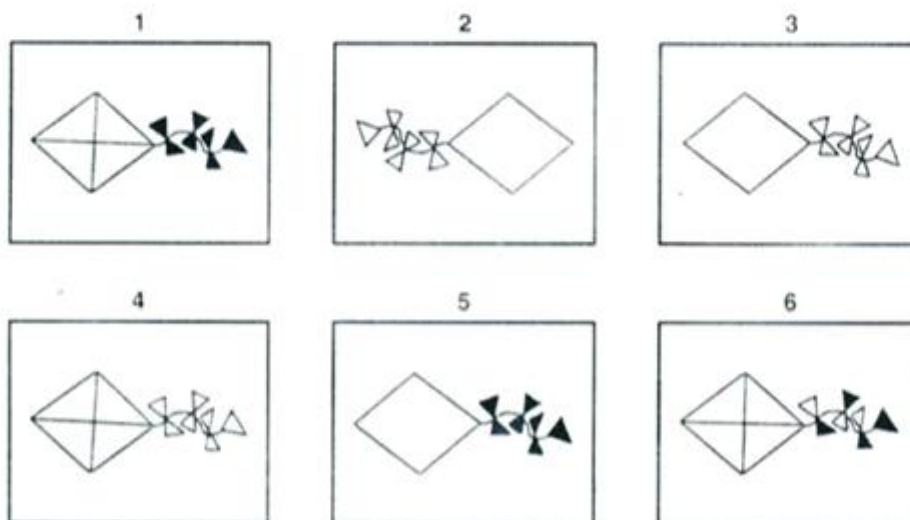
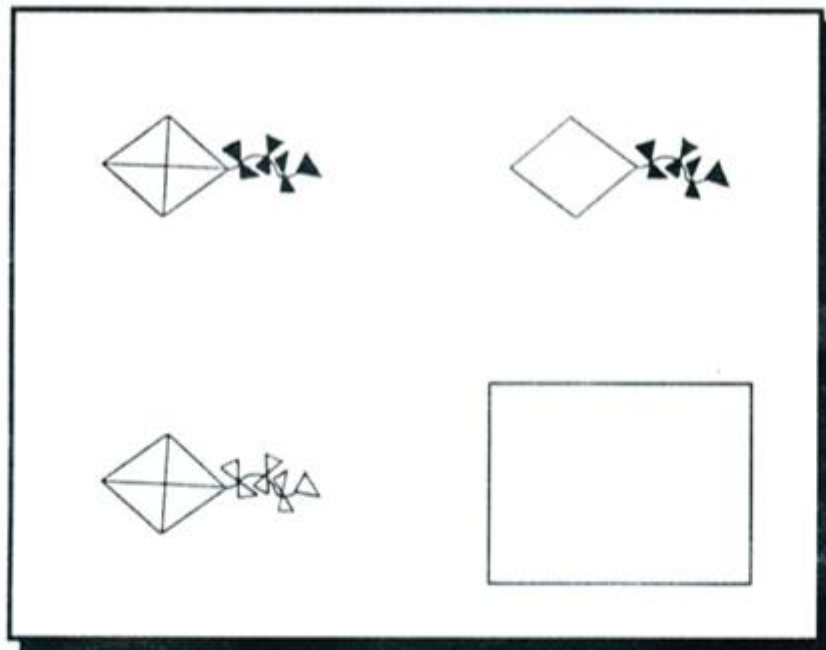

6

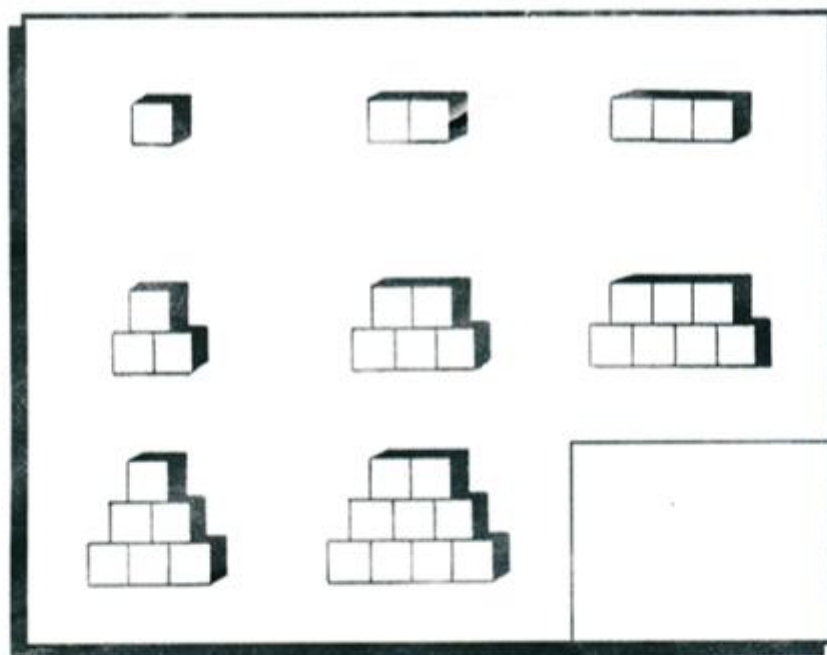

Příloha L: IQ test – úloha č. 9

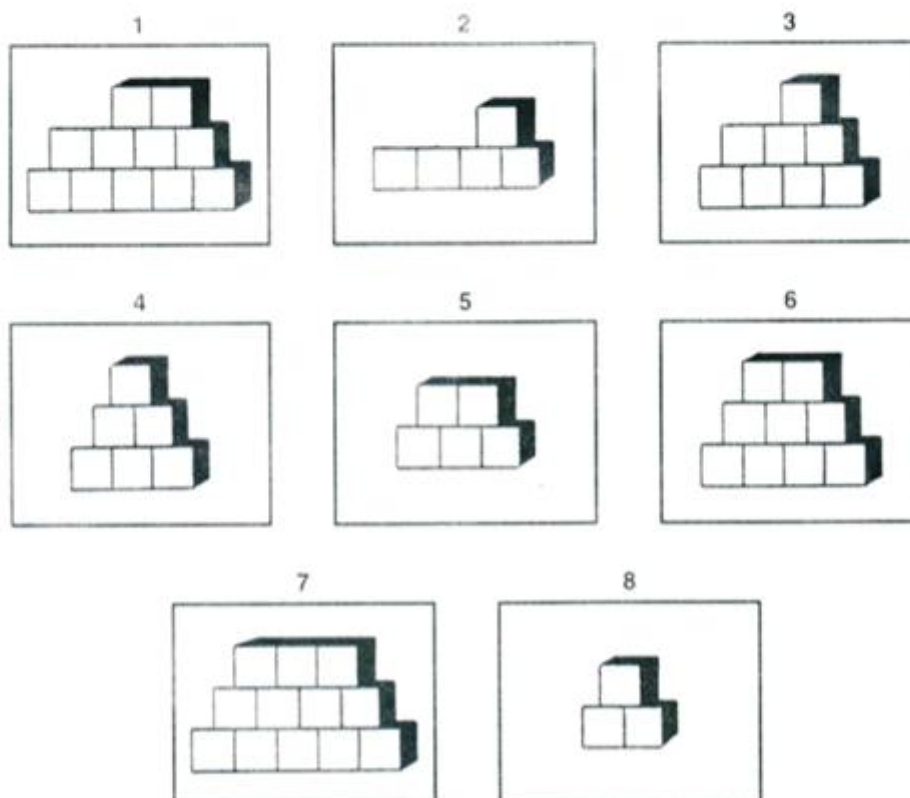
9

Příloha M: IQ test – úloha č. 10

10

Příloha N: IQ test – výsledková tabulka

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

Příloha O: Správné výsledky obrázkového IQ testu

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
5	1	4	5	3	2	3	4	3	7

Příloha P: Správné výsledky testu porozumění textu

Přečti si pozorně text:

Hrajeme si.

Jonáš Vondrák rád nakupuje.

Nakupuje auta do své autodráhy.

Radek nemá rád auta, ale baví ho vláčky.

Staví doma s mamkou pro vláčky koleje.

Radek je Jonášův kamarád.

Lenka s Janou si rády hrají se zvířátky.

Lenka je Jonášova sestra.

Ráda si hraje i s vláčky, ale auta ji nebaví.

Zakroužkuj správnou odpověď:

KDO SI HRAJE S VLÁČKY?

d) RADEK A JONÁŠ

e) JANA

f) RADEK A LENKA

S KÝM STAVÍ RADEK KOLEJE?

d) S JANOU

e) S MAMKOU

f) S TÁTOU

Odpověz na otázky:

JAKÉ MÁ LENKA PŘÍJMENÍ? **VONDRÁKOVÁ**

VÍŠ, S ČÍM SI HRÁLI TÁTA S MÁMOU, KDYŽ BYLI MALÍ?

Vylušti křížovku:

JONÁŠ
RADEK STAVÍ
JONÁŠ MÁ RÁD
JONÁŠOVA SESTRA
NEBAVÍ JI HRÁT SI S

			V	O	N	D	R	Á	K
	K	O	L	E	J	E			
			A	U	T	A			
L	E	N	K	A					
A	U	T	Y						